

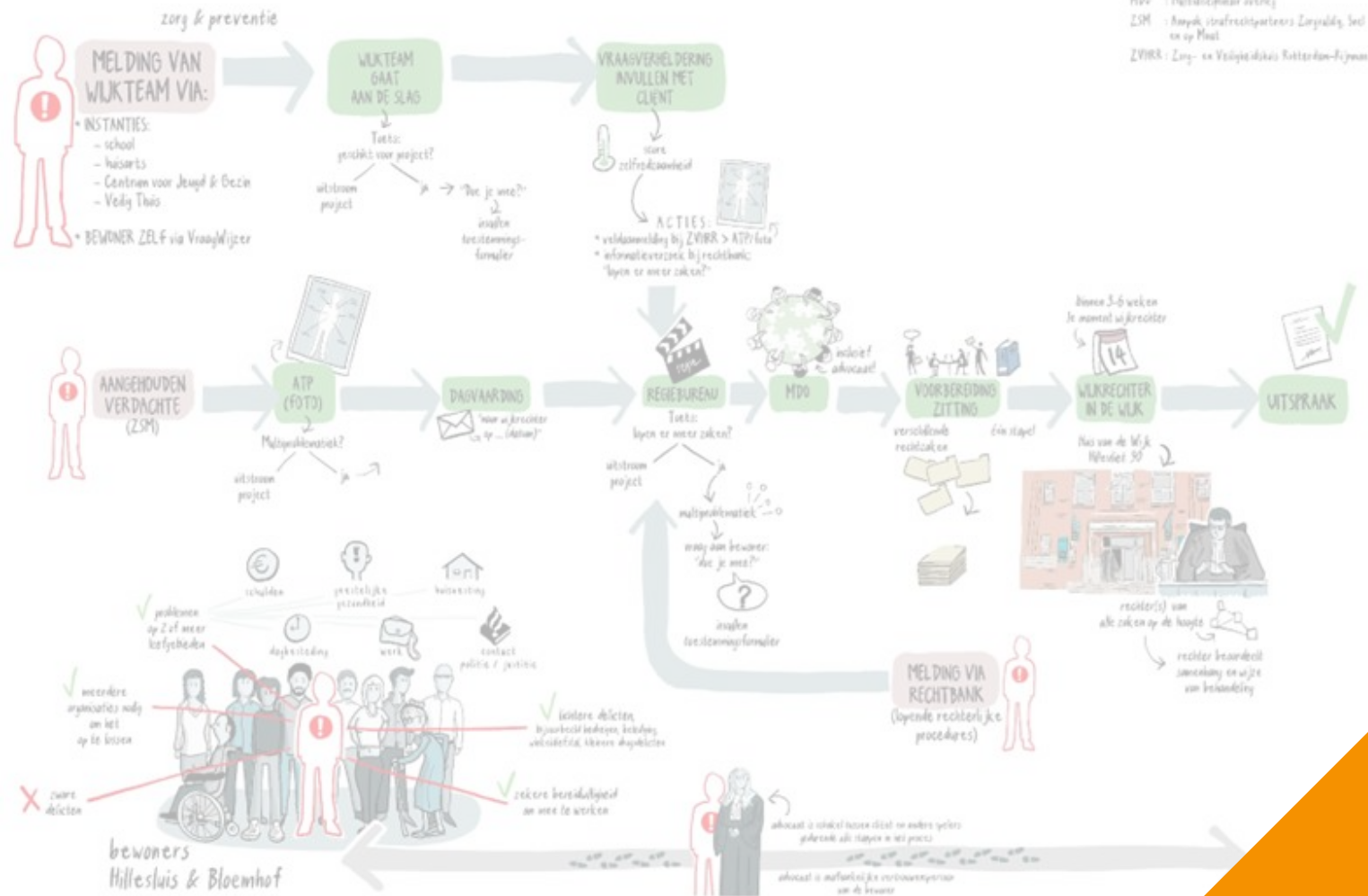
WIJKRECHTSPRAAK OP ZUID

EINDEVALUATIE

WIJKRECHTSPRAAK OP ZUID

LEGENDA

- ATP : Advies- en Triage Post
- MDO : Multidisciplinair overleg
- ZSM : Aank, strafrechtelijke Zsm, 3e etage op Plein
- ZVWR : Zorg- en Veiligheids Raad van de Wijk

KLANT
AUTEURS
DATUM
VERSIE

Het Bestuurlijk Ketenberaad (BKB)
 Wouter Jongebreur en Annemarijn Onstenk
 6 oktober 2022
 2.0 – definitief

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	8
1.1 Achtergrond en aanleiding van de evaluatie	8
1.2 Onderzoeksactiviteiten	8
2 Opzet, doelstellingen en context	9
2.1 Ontwerpfase en ambities	9
2.2 Doelstellingen	9
2.3 Opzet en betrokken organisaties	10
3 Factsheet instroom	12
4 Evaluatie van het proces	13
4.1 Inleiding	13
4.2 Instroom	13
4.3 Advies- en triagepunt (ATP)	16
4.4 Multidisciplinair overleg	16
4.5 Casemanager	19
4.6 Advocatuur	20
4.7 Zorg en Veiligheidshuis	22
4.8 Zitting	22
4.9 Samenwerking	25
5 Het effect voor de betrokken bewoner	28
5.1 Inleiding	28
6 Conclusies en vervolg van de Wijkrechtspraak op Zuid	31
6.1 Conclusies over het proces	31
6.2 Conclusies over het effect	31
6.3 Het vervolg	32

Managementsamenvatting

Inleiding op en doelstelling van het project

In het voorjaar van 2020 is na een jaar van voorbereiding, in Rotterdam-Zuid het project Wijkrechtspraak op Zuid van start gegaan. Het project richtte zich eerst op bewoners met multiproblematiek in twee wijken (Bloemhof en Hillesluis) en vanaf begin 2022 in vijf wijken (met ook Afrikaanderwijk, Feijenoord en Vreewijk). Wijkrechtspraak op Zuid is een project waarin in navolging van *community courts* in New York, een wijkrechtbank met een probleemoplossend karakter wordt ingezet ten behoeve van de aanpak van multiproblematiek van bewoners. Dit betreft doorgaans kwetsbare mensen die de weg naar de rechtbank moeilijk weten te vinden. Door een integrale en gecoördineerde aanpak vanuit het strafrecht en andere vormen van recht en/of hulpverlening wordt gezocht naar een duurzame (geschil)oplossing voor de bewoner. Bij deze aanpak zijn de volgende partijen betrokken: de rechtbank, gemeente en wijkteams, het OM, politie, advocatuur, reclassering, het Zorg- en Veiligheidshuis en het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid. Deze partijen zijn vertegenwoordigd in een projectgroep onder leiding van een externe projectleider.

Het doel van het project Wijkrechtspraak op Zuid is om voor (minimaal) 100 bewoners met problematiek op meerdere leefgebieden integrale hulp te bieden en in samenhang tot een duurzame oplossing te komen waarbij de beslissingen van de wijkrechter bijdragen aan deze integrale duurzame oplossing voor de bewoners. Daarvoor worden de volgende resultaten nagestreefd. Deelnemende bewoners ervaren steun en willen aan de slag met hun problemen (1). Ze worden bijgestaan door gespecialiseerde (sociaal) advocaten, waardoor de multiproblematiek vaker integraal wordt aangebracht bij de wijkrechter (2). En deelnemende bewoners ervaren een lagere drempel om naar zitting te komen dankzij een zichtbare en toegankelijke rechter in de wijk; alle deelnemende bewoners wonen hun zitting bij (3). Door de integrale aanpak ontstaat inzicht in de multiproblematiek van de deelnemende bewoners waardoor de wijkrechter op een (gecombineerde) zitting de problematiek van de bewoner integraal en in samenhang kan behandelen, waarbij de beslissingen in samenhang worden genomen en daarmee kunnen leiden tot duurzame oplossingen (4). De wijkrechter formuleert zijn beslissingen in voor de bewoner begrijpelijke bewoordingen (5). Er is één casemanager die de regie voert op de integrale aanpak rondom de deelnemende bewoners en die het overzicht heeft van de problematiek van de bewoner of het gezin op de verschillende leefgebieden (6). Er zijn bij de deelnemende bewoners (aantoonbaar) minder terugkerende meldingen bij hulpverleners en de rechtbank (definitieve geschilbeslechting) (7). Ketenpartners in de wijken Hillesluis en Bloemhof kennen elkaar en weten elkaar te vinden (8). En er is toegenomen kennis over multiproblematiek bij professionals en over de (on)mogelijkheden die verschillende partners hebben bij de aanpak ervan (9).

In opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid monitort en evalueert Significant Public het project Wijkrechtspraak op Zuid. Dit betreft een proces- en effectevaluatie. Enerzijds worden vragen beantwoord als: Hoe verloopt de uitvoering van de Wijkrechtspraak op Zuid ten opzichte van de voorgenomen werkwijze? Wat zijn de werkzame elementen en wat zijn de aandachts- en verbeterpunten? Anderzijds worden de resultaten en effecten (voor zover mogelijk) geëvalueerd: Wat levert de Wijkrechtspraak op Zuid op voor de betrokken bewoner? Deze samenvatting geeft de hoofdlijnen weer van de eindevaluatie van het project (tot en met augustus/september 2022).

Bevindingen en conclusies op basis van de procesevaluatie

We bespreken de bevindingen en conclusies van de proces- en effectevaluatie per onderdeel van het proces en werkwijze in het project Wijkrechtspraak op Zuid. Dit betreft achtereenvolgens de instroom, het advies- en triagepunt (ATP), het multidisciplinair overleg (MDO), de casemanager, de advocatuur, de zitting en de onderlinge samenwerking.

Het beoogde instroomaantal is behaald en aan de variatie van de instroom wordt gewerkt

Ten aanzien van de **instroom** concluderen we dat het beoogde aantal van 100 betrokken bewoners (casussen) is gehaald: tot en met mei 2022 zijn er 105 casussen¹ door de wijkrechtbank behandeld. Hiervoor is tussentijds bijgestuurd door van twee naar vijf wijken uit te breiden per begin 2022. Het grootste deel van de instroom (77%) is aangemeld via ZSM. Een kleiner deel van de casussen is aangemeld via de rechtbank (12%), het wijkteam (6%). De instroomaantallen en de samenstelling hiervan is gedurende de looptijd van het project continu een punt van aandacht geweest. Het aantal jeugdigen (naar aanleiding van jeugdstraf- en leerplichtzaken) dat is ingestroomd, is beperkt. Inmiddels heeft de projectgroep diverse acties ondernomen om de instroom van jeugdigen en de instroom anders dan via ZSM (vanuit de gemeente en bij niet-vast zaken) te stimuleren. Het gaat dan in het bijzonder om het signaleren van geschikte casuïstiek voor behandeling in Wijkrechtspraak op Zuid. Werkzame elementen zoals blijkt uit de evaluatie: de werkwijze op ZSM (duidelijk signaleringspunt), de actieve rol van de projectgroep en duidelijke werkafspraken.

De meerwaarde van het Advies- en Triagepunt is op dit moment nog niet vast te stellen; de rol van het Zorg- en Veiligheidshuis is belangrijk

Na de aanmelding en instroom in de Wijkrechtspraak op Zuid is de eerste stap om informatie uit het **Advies- en Triagepunt (ATP)** op te halen. Wanneer bewoners via een andere route instromen dan via het strafrecht, wordt het ATP alleen geraadpleegd met toestemming van de betrokken bewoner. Het ATP voert een check uit op alle meerderjarigen die instromen op ZSM en op alle aanmeldingen bij het Zorg- en Veiligheidshuis. De informatie uit het ATP geeft een indicatie van de aanwezige (multi)problematiek van een bewoner. Deze informatie betreft de officier van justitie op ZSM bij de afweging of een bewoner instroomt in de Wijkrechtspraak op Zuid. De werkwijze van het ATP is een regulier proces binnen het Zorg- en Veiligheidshuis en wordt ook benut voor de Wijkrechtspraak op Zuid. Onze aanbeveling is om nader te onderzoeken hoe het ATP het beste kan worden ingezet. De rol van het Zorg- en Veiligheidshuis is wel van belang in de organisatie van het proces. De werkzaamheden die het Zorg- en Veiligheidshuis nu uitvoert in het kader van de Wijkrechtspraak op Zuid, passen goed bij de kerntaak, ook al is de zwaarte of complexiteit van de casuïstiek soms lichter dan in de gemiddelde casuïstiek die aan de orde is in het Zorg- en Veiligheidshuis. Voor de uitvoering, ook gezien de benodigde basis voor gegevensuitwisseling, is op dit moment geen logisch alternatief.

Het multidisciplinair overleg heeft een belangrijke meerwaarde in de Wijkrechtspraak op Zuid

Het **multidisciplinair overleg (MDO)** is een grote meerwaarde van de Wijkrechtspraak op Zuid en zo wordt dit ook door betrokken professionals ervaren. Het MDO wordt gezien als dé plek waar zoveel mogelijk informatie over de betrokken bewoner verzameld en gedeeld wordt, die in reguliere werkwijze niet of in mindere mate beschikbaar is. Ruim 71% van de respondenten in het onderzoek is van mening dat het MDO (heel) veel bijdraagt aan het inzichtelijk maken van de problematiek van de bewoner. Het MDO biedt de mogelijkheid voor ketenpartners om elkaar vragen te stellen over de situatie van de betrokken bewoner en om met elkaar te spreken over de meest passende uitkomst. Dit leidt (sneller) tot een gezamenlijk integraal plan van aanpak (65% van de respondenten bevestigt dit). Al voordat de zitting plaatsvindt, is er een gezamenlijk en persoonlijk advies bepaald. Dit is een meerwaarde ten opzichte van het reguliere proces van reclasseringsmedewerkers om te komen tot een advies aan de rechter. Door het MDO kan de rechter op de zitting meer rekening houden met de persoonlijke situatie en achtergrond van de bewoner, doordat meer informatie bekend is bij de rechter en de rechter de situatie beter in zijn geheel kan beoordelen. Ook noemen professionals dat het MDO ervoor zorgt dat er vóór de zitting al het een en ander in gang wordt gezet, zoals bijvoorbeeld een zorgaanmelding of behandeling (zoals bijvoorbeeld een 'detox'). Hierdoor kan de rechter op zitting, naar hen idee, meer doorpakken. Aandachtspunten en randvoorwaarden voor het realiseren van de meerwaarde van het MDO is de aanwezigheid van relevante professionals. De aanwezigheid van de advocaat en de wijkagent wordt soms gemist. Ook moeten de bij het MDO betrokken professionals voldoende gefaciliteerd worden om de benodigde tijdsbesteding voor de voorbereiding en aanwezigheid bij het MDO waar te kunnen maken.

¹ Op basis van het laatst beschikbare registratiebestand. De maanden na mei 2022 is dit aantal in ieder geval opgelopen naar 113 (of hoger).

De rol van casemanager als eerste aanspreekpunt voor de bewoner is van belang en kan duidelijker worden neergezet

De **casemanager** in de Wijkrechtspraak op Zuid heeft een belangrijke rol als eerste aanspreekpunt voor de betrokken bewoner en onderhoudt het contact met betrokken professionals. In de meeste gevallen is de reclasseringsmedewerker de casemanager in het geval het strafzaken betreft. Wat de rol van de casemanager wel en niet inhoudt, is niet bij alle betrokkenen duidelijk. Onze aanbeveling is hier meer duidelijkheid over te verschaffen, ook bijvoorbeeld ten opzichte van de rol van casusregisseur zoals het Zorg- en Veiligheidshuis deze kent.

De advocaat heeft meerwaarde in het MDO en als belangrijke schakel tussen Wijkrechtspraak op Zuid en de bewoner

De **betrokkenheid van de advocatuur** wordt als een belangrijke meerwaarde in de Wijkrechtspraak op Zuid gezien ten opzichte van de reguliere werkwijze. Deze toegevoegde waarde zit onder andere in het feit dat de advocaat een belangrijke schakel is tussen de Wijkrechtspraak op Zuid en de betrokken bewoner. De advocaat onderhoudt immers het contact met de betrokken bewoner. Door deze rol en functie beschikt de advocatuur vaak over meer en de meest recente informatie over een bewoner. De advocaat heeft vanuit zijn of haar rol en positie goed zicht op wat de bewoner wenst en denkt. De betrokkenheid van de advocatuur wordt gewaardeerd omdat dit zorgt voor een goed overzicht over de probleemgebieden waarmee een betrokken bewoner mee te maken heeft en welke persoonlijke omstandigheden er spelen. De ruime meerderheid van de respondenten (55%) waardeert de rol van de advocatuur bij het komen tot een integraal plan van aanpak voor de bewoner met multiproblematiek als (zeer) goed. Bovendien brengt de advocatuur met haar aanwezigheid extra juridische kennis in en kan daardoor goed adviseren over hoe verder te handelen en aan welke consequenties gedacht moet worden. Ook is de advocatuur zelf bevraagd op hun rol binnen het project. De meerderheid van de advocaten (56%) geeft aan dat de advocatuur een andere rol heeft binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid dan in hun reguliere werkzaamheden. Tweederde van de advocaten (67%) vindt dat hij of zij als advocaat is staat is gesteld om relevante informatie in het MDO in te brengen. Aandachtspunten zijn dat betrokken advocaten goed op de hoogte zijn van de werkwijze in de Wijkrechtspraak op Zuid en aanwezig zijn bij het MDO.

Zittingen in de wijk zorgen vaker voor aanwezigheid van de bewoner, en hebben meerwaarde door de laagdrempeligheid, de extra tijd die beschikbaar is op de zitting en de kortere doorlooptijd tot het moment van zitting

Betrokken professionals geven aan dat (zij zien dat), doordat de **zittingen in de wijk** plaatsvinden, betrokken bewoners vaker aanwezig zijn bij de zitting in vergelijking met reguliere zittingen. Bijna 77% van de respondenten is overtuigd van de meerwaarde. De belangrijkste reden hiervoor is de **laagdrempeligheid** (naast de reistijd en de reiskosten). Daarbij speelt ook mee dat de zittingslocatie en de zitting zelf minder formeel aandoen, waardoor het voor de betrokken bewoners drempelverlagend kan zijn om op zitting te verschijnen. Betrokkenen geven daarnaast aan dat rechters in toga blijven verschijnen en dat de Wijkrechtspraak op Zuid een setting faciliteert waarin recht wordt gesproken. Betrokken professionals zijn ook van mening dat de zittingen van het project Wijkrechtspraak op Zuid een grote toegevoegde waarde hebben ten opzichte van reguliere zittingen. De toegevoegde waarde zit voornamelijk in de **extra tijd die beschikbaar is tijdens de zittingen**. Hierdoor is het volgens de betrokkenen mogelijk om meer aandacht te schenken aan de persoonlijke omstandigheden van betrokken bewoners. Dit draagt ook bij aan commitment en motivatie van de betrokken bewoner. Doordat bewoners merken dat er goed naar hen geluisterd wordt en gekeken wordt naar de omstandigheden, merken professionals dat bewoners tijdens de zitting meer openstaan voor hulp en/of zorg.

Een positief aspect van de Wijkrechtspraak op Zuid is volgens betrokken professionals ook de **snelheid**. Omdat er al zittingsdagen gereserveerd zijn voor de Wijkrechtspraak op Zuid is de zittingsdatum (vaak) al bekend op het moment dat het MDO plaatsvindt. Gemiddeld genomen vindt de zitting een maand na het MDO plaats. Doordat er sneller uitspraak wordt gedaan door de rechter, kunnen er sneller stappen worden ondernomen om de betrokken bewoner uit de problemen te helpen. Ook noemen professionals dat de tijd die voorafgaand aan de zitting in een zaak is gestopt (zoals het MDO), eraan bijdraagt dat casussen op zitting beter en vollediger behandeld kunnen worden. Het volledige plaatje is namelijk al eerder verzameld en op zitting kan de rechter dieper ingaan op de situatie van de betrokken bewoner, om zo een meest passende oplossing te zoeken en te kiezen. Rechters noemen dat de zittingen minder gericht zijn op het straffen van een bewoner, maar dat er veel meer gekeken wordt hoe de juiste hulpverlening op gang gebracht kan worden en welke oplossingen gevonden kunnen worden voor problemen die er spelen. Er wordt vaker

gevraagd om een taakstraf of bijzondere voorwaarden. Hierbij is het volgens de rechters ook voordelig dat er vaker wijkteammedewerkers en reclasseringsmedewerkers bij de zitting aanwezig zijn. Zo kan er op zitting concreet besproken worden wat de beste manier is om zaken aan te pakken. Wanneer een bewoner begeleiding of hulpverlening nodig heeft, is het tevens fijn dat hij of zij de gezichten van reclasseringsmedewerkers of het wijkteam ziet. Betrokken rechters geven wel aan dat de efficiëntie in het plannen van de zittingsdagen een aandachtspunt is.

De samenwerking tussen ketenpartners verloopt goed en is verbeterd, ook breder dan in het project

Betrokken professionals zijn van mening dat de samenwerking binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid goed verloopt en gedurende het project is verbeterd. Hierbij gaat het zowel om de samenwerking op casusniveau als de samenwerking op projectniveau. Door de Wijkrechtspraak op Zuid zijn de lijntjes tussen de ketenpartners korter. Een helpende factor hierbij is een vast aanspreekpunt per organisatie. Wanneer professionals weten wie ze kunnen benaderen uit een andere organisatie, zorgt dit ervoor dat het proces niet wordt vertraagd. Het samenbrengen van professionals binnen de Wijkrechtspraak op Zuid zorgt, naast de kortere lijntjes, er ook voor dat professionals beter op de hoogte zijn van wat andere ketenpartners doen en kunnen betekenen (rollen, taken en bevoegdheden). Gedurende de looptijd van het project is er ingezet op kennisbevordering door middel van (online) kennisbevorderingssessies, podcasts en nieuwsbrieven. Professionals geven aan contact met elkaar te zoeken wanneer zij willen sparren of vragen hebben. De drempel om elkaar te bellen is lager. Een positief neveneffect hiervan is dat professionals zich ook buiten het project Wijkrechtspraak op Zuid beter weten te vinden.

Op onderdelen is nog verbetering mogelijk. In sommige gevallen weten professionals niet bij welke persoon van een andere organisatie ze moeten zijn door de wisseling in medewerkers die aan de Wijkrechtspraak op Zuid verbonden zijn. Ook geven professionals aan dat er winst te behalen is in de periode na de zitting. Professionals uit verschillende organisaties (politie, reclassering en de rechtbank) geven aan behoefte te hebben aan een terugkoppeling over de uitkomst van de zitting of over de periode die na de zitting volgt. Ten slotte is er behoefte aan monitoring van de effecten van de gekozen interventie(s).

Effecten voor de betrokken bewoners

Het doel van het project Wijkrechtspraak op Zuid is het vinden van een duurzame oplossing voor de betrokken bewoner door een integrale en gecoördineerde aanpak. Een in het oog springend verschil tussen reguliere zaken en zaken binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid is dat er veel verder en breder gekeken wordt dan alleen het straffen van personen. Ook worden er vaker voorwaardelijke straffen (eventueel met bijzondere voorwaarden) opgelegd, waardoor er meer ruimte is voor het inzetten van behandeling of hulpverlening. Bijzondere voorwaarden worden in veel gevallen opgelegd om bewoners richting hulpverlening te bewegen of om ervoor te zorgen dat er ondersteuning wordt ingezet om problemen van bewoners op te lossen. Doordat de aanpak een oplossingsgericht karakter heeft, is er een grotere kans dat betrokken bewoners duurzaam uit de problemen blijven.

Het project Wijkrechtspraak op Zuid heeft als doel: meer duurzame oplossingen voor de betrokken bewoner door de integrale aanpak. Een van de effecten die we hiervan verwachten is dat betrokken bewoners in de periode na de uitspraak (aantoonbaar) minder vaak onderwerp zijn van (terugkerende) meldingen bij hulpverleners en/of een procedure in de rechtbank. Om te bepalen of recidive vermindert en of oplossingen duurzaam zijn, is het belangrijk om de situatie van betrokken bewoners in de periode na de zitting structureel en goed te monitoren (gedurende een langere periode). Een periode die doorgaans veel wordt gebruikt om recidive te meten, is twee jaar. Ook voor het bepalen of betrokken bewoners duurzaam geholpen zijn, is het nodig om hen een langere tijd te volgen. Wanneer deze monitoring op de juiste manier wordt opgezet en ingericht, kan gemeten worden wat de waarde is van de aanpak en in hoeverre de effecten en uitkomsten duurzaam zijn. Voor de meeste casussen geldt dat de tijd tussen zitting en dit moment van de eindevaluatie (veel) korter is dan twee jaar. Onze aanbeveling is dan ook om de monitoring goed en structureel vorm te geven.

Aanbevelingen voor het vervolg

Betrokken professionals zijn zeer te spreken over de aanpak van de Wijkrechtspraak op Zuid en zijn van mening dat de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid na de projectfase voortgezet zou moeten worden. Professionals geloven in de toegevoegde waarde en in de meerwaarde op langere termijn (het voorkomen van recidive). Dat professionals grotendeels van mening zijn dat de Wijkrechtspraak op Zuid een vervolg zou mogen krijgen, betekent niet direct dat zij ook voorstander zijn van het uitbreiden van het project naar andere wijken of zelfs naar heel Rotterdam. De wijken die op dit moment geselecteerd zijn voor het project, zijn juist wijken waar veel sprake is van multiproblematiek. Mogelijk levert het project minder meerwaarde in wijken waar de problematiek van bewoners anders is. Voordat andere wijken betrokken worden, moet hier goed naar gekeken worden.

De projectfase van de Wijkrechtspraak op Zuid loopt eind 2022 af. Wij doen daarom de aanbeveling om de Wijkrechtspraak op Zuid na de projectfase voort te zetten. We doen deze aanbeveling omdat we zien dat de werkwijze werkt en het aannemelijk is dat de effecten voor de bewoner behaald kunnen worden. De werkzame elementen van de Wijkrechtspraak op Zuid zijn duidelijk naar voren gekomen en kunnen ook in de toekomst en eventueel breder benut worden. Als laatste noemen we ook de waarde van de samenwerking tussen betrokken organisaties en professionals die in en rondom het project is ontstaan. Deze zou (zoveel mogelijk) behouden moeten worden. Daarbij geldt ook onze aanbeveling om vooral de monitoring op de effecten voor de betrokken bewoners goed vorm te geven en zo lang als nodig vol te houden.

1 Inleiding

“De casus die me is bijgebleven, ging over een mevrouw die verdacht werd van winkeldiefstal. Maar dit was niet het enige probleem. Ze bleek geen geld te hebben om goed te kunnen rondkomen. Het huis waarin ze woonde was een grote puinhoop en ze veroorzaakte overlast in de buurt. Door de Wijkrechtspraak op Zuid is hulpverlening door het wijkteam opgestart en de reclassering is betrokken. Het loopt nu als een trein, het gaat steeds beter met mevrouw.”

1.1 Achtergrond en aanleiding van de evaluatie

Na de voorbereidingsfase in 2019 is in het voorjaar van 2020 het project Wijkrechtspraak op Zuid in Rotterdam-Zuid gestart. De pilotperiode loopt tot eind 2022. Om het proces én de effecten van de pilot Wijkrechtspraak op Zuid te meten en te evalueren, heeft Significant Public het project gevolgd gedurende de looptijd van de pilot. In deze eindrapportage van de proces- en effectevaluatie van de Wijkrechtspraak op Zuid wordt enerzijds het proces geëvalueerd: Hoe verloopt de werkwijze van Wijkrechtspraak op Zuid? Wat gaat daarin goed en wat kan verbeterd worden? Anderzijds worden de effecten (voor zover mogelijk) geëvalueerd: Wat levert de Wijkrechtspraak op Zuid op voor de betrokken bewoner?

Deze eindevaluatie is het (eind)resultaat van de monitoring. Voorafgaand aan de eindevaluatie zijn een nulmeting en twee tussenmetingen uitgevoerd. In het voorjaar van 2020 vond de nulmeting plaats. In de nulmeting is de beginsituatie geschetst en zijn verwachtingen en behoeften van betrokken professionals opgehaald. De eerste tussenmeting van de Wijkrechtspraak op Zuid vond plaats in de eerste maanden van 2021. Hierin werden de eerste ervaringen van betrokken professionals opgehaald. De tweede tussenmeting in het najaar van 2021 was qua opzet vergelijkbaar met de eerste tussenmeting, waarbij er beter in kaart kon worden gebracht in hoeverre de doelen van het project werden behaald, wat de ervaringen van de betrokken professionals waren en welke knelpunten aan de orde waren.

In hoofdstuk 2 wordt allereerst ingegaan op de opzet en doelstellingen van de pilot. Vervolgens volgt er een factsheet met informatie over de casussen die ingestroomd zijn in de pilot. Daarna volgt er een hoofdstuk met de resultaten van de monitoring, om vervolgens in hoofdstuk 5 in te gaan op de effecten van de Wijkrechtspraak op Zuid op de betrokken bewoner. In het laatste hoofdstuk worden conclusies getrokken en volgen er een aantal aanbevelingen voor het vervolg van de Wijkrechtspraak op Zuid.

1.2 Onderzoeksactiviteiten

Voor deze eindevaluatie hebben we verschillende onderzoeksactiviteiten ondernomen:

- a. **Enquête:** De enquête is uitgezet onder 121 professionals die betrokken zijn bij de Wijkrechtspraak op Zuid. Deze enquête bevatte vragen over zowel het proces als het effect van de Wijkrechtspraak op Zuid. Na meerdere keren rappelleren hebben uiteindelijk 42 professionals de vragenlijst ingevuld. Het responspercentage is hiermee uitgekomen op 35%.
- b. **Registratiegegevens:** Er zijn gegevens bijgehouden over alle zaken die in de Wijkrechtspraak op Zuid behandeld zijn. Deze gegevens hebben we geanalyseerd en verwerkt in dit rapport.
- c. **Groepsgesprekken met betrokken professionals:** We hebben 5 groepsinterviews gehouden met professionals die betrokken zijn bij de Wijkrechtspraak op Zuid. We zijn met de professionals in gesprek gegaan over hun ervaring en meningen over de Wijkrechtspraak op Zuid. In totaal hebben 19 professionals deelgenomen aan een van de groepsinterviews.
- d. **Projectgroep bijwonen en interviews projectgroepleden:** In de laatste fase van de eindevaluatie hebben we een bijeenkomst van de projectgroep bijgewoond en hebben we individuele gesprekken gevoerd met alle projectgroepleden, waarin we spraken over de ervaringen binnen de eigen organisatie en over de ontwikkelingen die er in de organisaties zijn geweest rondom de Wijkrechtspraak op Zuid.

2 Opzet, doelstellingen en context

2.1 Ontwerpfase en ambities

In navolging van de Amerikaanse *community courts* Red Hook en Brownsville in New York, zijn er in de afgelopen jaren in Nederland projecten gestart gericht op de aanpak van multiproblematiek door wijkrechtbanken een probleemoplossend karakter te geven. De Wijkrechtspraak in Rotterdam is er hier een van². Wijkrechtbanken kunnen probleemoplossend werken door de gecombineerde inzet van strafrecht en civiel- of bestuursrecht, hulpverlening, et cetera. Wijkrechtspraak op Zuid is een van de initiatieven die vallen onder de noemer Maatschappelijk Effectieve Rechtspraak, een landelijk programma waarmee de Rechtspraak op vaak innovatieve wijze inzet op een meer oplossingsgerichte vorm van rechtspraak.

In het project Wijkrechtspraak op Zuid bieden professionele instanties hulp aan buurtbewoners uit Rotterdamse wijken. Bij aanvang richtte het project zich op de wijken Bloemhof en Hillesluis. Begin 2022 is het project uitgebreid en zijn ook de wijken Afrikaanderwijk, Feijenoord en Vreewijk betrokken. De gedachte achter de Wijkrechtspraak op Zuid is dat kwetsbare personen die met de rechter in aanraking komen, vaak te maken hebben met complexe onderliggende multiproblematiek. De pilot richt zich in beginsel op personen met multiproblematiek die via het strafrecht, via de schuldenrechter/schuldhulpverlening of via een zorgsignaal in beeld zijn gekomen. De problemen kunnen betrekking hebben op allerlei leefgebieden zoals financiën, geestelijke gezondheid, huisvesting, dagbesteding, werk, opleiding (leerplicht) en strafrecht (voor lichte vergrijpen). Bewoners zijn niet altijd bij machte om hun problemen zelfstandig het hoofd te bieden.

Een juridische reactie op één van die gebieden heeft in de praktijk geen of kortdurend effect, omdat de problemen niet opgelost worden. Door een integrale en gecoördineerde aanpak wordt gezocht naar een duurzame oplossing voor problemen op verschillende leefgebieden. De professionals werken hierbij onderling nauw samen. Het project richt zich op kwetsbare mensen die de weg naar de rechtbank doorgaans moeilijk weten te vinden. De ambitie is om de kloof te dichten tussen de meest kwetsbare bewoners en de rechtbank, die door deze kwetsbare bewoners vaak als afstandelijk en intimiderend wordt ervaren.

In 2019 hebben er meerdere werksessies plaatsgevonden met alle betrokken professionals uit het straf-, zorg-, en sociaal domein. De samenwerking op dat moment werd geanalyseerd en gezamenlijke ambities en doelen werden geformuleerd. Daarna werd in de voorbereidingsfase een drietal leerateliers ingericht, gekoppeld aan de thema's Huiselijk Geweld, Schulden en Zorg/Psychische problemen. In ieder leeratelier werden de relevante partners uit het sociaal, justitieel en zorgdomein betrokken. Het doel van de ateliers was om de processen door te lopen en verbeterlagen te identificeren. De lessen en ervaringen uit de leerateliers vormden de basis voor het opstellen van de werkwijze en samenwerkingsafspraken voor de daaropvolgende realisatiefase. In de voorbereidingsfase is er daarnaast uitgebreid aandacht gegeven aan de behoeften vanuit de wijk en van bewoners zelf.

2.2 Doelstellingen

Het overkoepelende doel van de Wijkrechtspraak op Zuid is *maatschappelijk effectieve en betekenisvolle interventies en rechtspraak*. Bij aanvang van de Wijkrechtspraak op Zuid is het doel geformuleerd om de *individuele kwaliteit van leven van de kwetsbare personen in de wijken te verbeteren, de leefbaarheid en de veiligheid op straat te verbeteren en recidive te verminderen*. Naast deze, brede en overkoepelende doelstelling(en) beoogt de Wijkrechtspraak op Zuid een aantal specifiekere resultaten na te streven: Deelnemende bewoners ervaren steun en willen aan de slag met hun problemen (1). Ze worden bijgestaan door gespecialiseerde (sociaal) advocaten, waardoor de multiproblematiek vaker

² Andere initiatieven zijn de Wijkrechtbank Eindhoven/Wijkrechtspraak Oost Brabant en de Buurtrechter in de Amsterdamse wijk Venserpolder.

integraal wordt aangebracht bij de wijkrechter (2). En deelnemende bewoners ervaren een lagere drempel om naar zitting te komen dankzij een zichtbare en toegankelijke rechter in de wijk; alle deelnemende bewoners wonen hun zitting bij (3). Door de integrale aanpak ontstaat inzicht in de multiproblematiek van de deelnemende bewoners waardoor de wijkrechter op een (gecombineerde) zitting de problematiek van de bewoner integraal en in samenhang kan behandelen, waarbij de beslissingen in samenhang worden genomen en daarmee kunnen leiden tot duurzame oplossingen (4). De wijkrechter formuleert zijn beslissingen in voor de bewoner begrijpelijke bewoordingen (5). Er is één casemanager die de regie voert op de integrale aanpak rondom de deelnemende bewoners en die het overzicht heeft van de problematiek van de bewoner of het gezin op de verschillende leefgebieden (6). Er zijn bij de deelnemende bewoners (aantoonbaar) minder terugkerende meldingen bij hulpverleners en de rechtbank (definitieve geschilbeslechting; 7). Ketenpartners in de wijken Hillesluis en Bloemhof kennen elkaar en weten elkaar te vinden (8). En er is toegenomen kennis over multiproblematiek bij professionals en over de (on)mogelijkheden die verschillende partners hebben bij de aanpak ervan (9).

2.3 Opzet en betrokken organisaties

Vanuit verschillende rollen, taken, bevoegdheden en expertisegebieden zijn de verschillende organisaties betrokken bij de aanpak. Het doel is dat hierdoor de aanpak en de interventies goed op elkaar afgestemd worden, wat de aanpak versterkt. De betrokken organisaties bij de Wijkrechtspraak op Zuid zijn het Nationaal Programma Rotterdam Zuid, de rechtbank, de gemeente/het wijkteam, het Openbaar Ministerie (OM), de politie, de advocatuur, de reclassering, het Zorg- en Veiligheidshuis, de Raad voor de Kinderbescherming en de jeugdbescherming. In het Huis van de Wijk, een voormalig schoolgebouw dat nu dienst doet als wijkcentrum, houdt de rechter zitting.

Bij aanvang van het project is er afstemming geweest met privacyfunctionarissen. Hierbij is besloten maximaal aan te sluiten bij bestaande werkwijzen, zoals de MDO's die door het Zorg- en Veiligheidshuis worden georganiseerd. Door de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij reguliere werkwijzen en processen, past de werkwijze daardoor binnen bestaande convenanten over informatiedeling.

De bestuurlijk opdrachtgevers van de Wijkrechtspraak op Zuid zijn de burgemeester van Rotterdam, de hoofdofficier van Justitie van het OM Rotterdam, de president van de rechtbank Rotterdam, de politiechef van Rotterdam en de deken van de Orde van Advocaten in Rotterdam. Zij hebben bij aanvang het plan van aanpak vastgesteld en zijn ook verantwoordelijk voor het besluit over een mogelijk vervolg van de Wijkrechtspraak op Zuid na de pilotfase.

Ten behoeve van het project Wijkrechtspraak op Zuid is een projectgroep ingericht. Binnen iedere organisatie die onderdeel is van de Wijkrechtspraak op Zuid is een projectleider aangewezen en deze projectleiders vormen samen de projectgroep. De projectgroep is verantwoordelijk voor het dagelijks reilen en zeilen van het project in de realisatiefase. De rechtbank, het OM, de gemeente, de politie, de advocatuur, het Zorg- en Veiligheidshuis en de reclassering zijn vertegenwoordigd in de projectgroep. Daarnaast is er een projectsecretaris/-coördinator betrokken die vanuit de rechtbank wordt geleverd en een extern projectadviseur.

Organisatie	Rol
Rechtbank	De rechtbank heeft een rol middels het voeren van regie ten behoeve van het in samenhang behandelen van problematiek op basis van brede context informatie.
Gemeente en het wijkteam	De wijkteams hebben een rol door het bieden van preventieve hulpverlening richting kwetsbare bewoners met multiproblematiek. Wanneer een juridische procedure helpen is, geleiden zij bewoners richting de wijkrechtspraak. Ook vanuit kunnen sociaal raadslieden en leerplichtambtenaren vanuit de gemeente geschikte casuïstiek aandragen.
Openbaar Ministerie (OM)	Het Openbaar Ministerie heeft een rol door strafrecht op maat in te zetten en door maatwerk te leveren binnen de aanpak en de passende strafzaken te selecteren.
Politie	De politie heeft een rol door multiproblematiek te signaleren en doordat zij een informatiebron zijn voor contextinformatie.
Advocatuur	De advocatuur heeft een rol door relevante informatie over de betrokken bewoner in te brengen, zodat dit meegenomen kan worden in de integrale aanpak en in het advies richting de rechter. Ook denkt de advocatuur mee over een passende aanpak voor de betrokken bewoner. De advocatuur heeft ook een rol in het begeleiden en juridisch adviseren van de bewoners.
Reclassering	De reclassering heeft een rol door een integraal advies te geven richting de rechter, waarbij de relevante contextinformatie vanuit andere ketenpartners op verschillende leefgebieden meegenomen wordt. Ook is de reclassering toezichhouder op de uitvoering van de opgelegde voorwaarden.
Zorg- en Veiligheidshuis	Het zorg- en Veiligheidshuis heeft een rol door de regie te houden op de casussen, inclusief het inplannen van de MDO's en het uitnodigen van de relevante professionals

3 Factsheet instroom

Factsheet Wijkrechtspraak op Zuid

Infographic over de instroom in de pilot

Introductie

In deze factsheet geven we de kenmerken van de deelnemende bewoners weer.

1. Aantal deelnemers

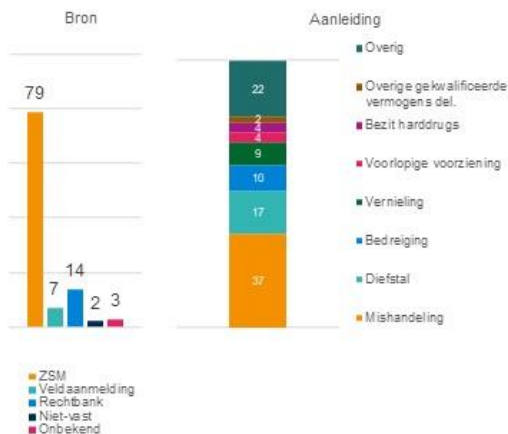
In totaal zijn er 105 bewoners ingestroomd. De gemiddelde leeftijd is 33,6 jaar en er zijn 4 minderjarige deelnemers.

Verdeling naar wijk:

35 deelnemers uit Bloemhof
28 deelnemers uit Hillesluis
28 deelnemers uit Feijenoord
8 deelnemers uit overige wijken (Barendrecht, Charlois, Hilligersberg, IJsselmonde, Katendrecht, Noord, Poortugal).

Voor 6 deelnemers is de wijk onbekend

2. Bron en aanleiding aanmelding

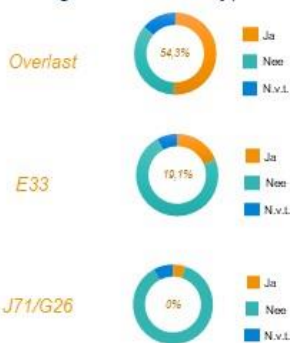

3. Gerechtelijke procedures en rechtsgebieden

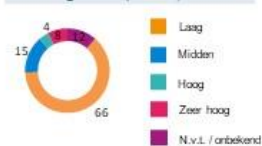

4. Problematiek bij instroom

Meldingen en mutaties bij politie

Score risico taxatie instrument geweld (RTI-G)

LVB

*E33: Overlast door verward/overspannen persoon
**J71/G26: Sociale inbewaaringstelling of insluiting/inboeking

4 Evaluatie van het proces

4.1 Inleiding

In de beginfase van het project Wijkrechtspraak op Zuid zijn een proces en werkwijze ontwikkeld die gehanteerd worden in het project. Gedurende de looptijd zijn het proces en de werkwijze geoptimaliseerd en zijn enkele aanpassingen gedaan. Waar relevant worden deze aanpassingen en veranderingen in werkwijzen benoemd en toegelicht.

4.2 Instroom

4.2.1 *Het proces bij aanvang*

Het project richt zich in beginsel op personen met multiproblematiek die via het strafrecht, via de schuldenrechter of via een zorgsignaal in beeld zijn gekomen. Vanuit deze verschillende routes kunnen casussen instromen in de Wijkrechtspraak op Zuid.

Het sociaal wijkteam van de gemeente kan in een van de deelnemende wijken een melding ontvangen van een professional over een bewoner met complexe multiproblematiek of waarbij er het vermoeden is dat er sprake is van complexe multiproblematiek. Partijen die een casus bij het wijkteam kunnen aanmelden zijn scholen, huisartsen, het centrum voor Jeugd & gezin, Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming, de Kredietbank, et cetera. Het wijkteam kijkt vervolgens of de casus geschikt zou kunnen zijn voor behandeling binnen de Wijkrechtspraak op Zuid. Het wijkteam bekijkt op welke leefgebieden de problemen zich voordoen. Daarnaast wordt de zelfredzaamheid van de bewoner ingeschat. Bij de betrokken bewoners is er sprake van lopende gerechtelijke procedures. Dit kan een strafrechtelijke procedure zijn, maar het kan ook een ander rechtsgebied (incassozaken, familiezaken, leerplicht, ondertoezichtstelling, et cetera) betreffen. Wanneer een casus geschikt blijkt stemt het wijkteam af met de procesregisseur van het Zorg- en Veiligheidshuis en tezamen bespreken ze of een casus kan instromen in de Wijkrechtspraak op Zuid. Daarnaast kunnen ook sociaal raadsliden en leerplichtambtenaren vanuit de gemeente casussen aanmelden voor de Wijkrechtspraak op Zuid. Wanneer casussen via de gemeente instromen, wordt in dat geval expliciet toestemming gevraagd aan de betrokken bewoner voor informatiedeling.

Ten tweede is ZSM³ een van de instroomroutes. Bewoners die een strafbaar feit hebben gepleegd, stromen in op ZSM. Daar bepaalt het OM (de officier van justitie op ZSM) of zaken geschikt zijn voor de Wijkrechtspraak op Zuid en of de zaak dus kan instromen.

Daarnaast zijn er ook nog andere partijen die een casus kunnen aanmelden bij de Wijkrechtspraak op Zuid. Verschillende onderdelen van de gemeente kunnen zaken aanmelden, zoals de leerplichtambtenaren, sociaal raadsliden, medewerkers van de juridische afdeling, et cetera. Ook kunnen advocaten, medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en de rechtbank zaken aanmelden.

4.2.2 *De resultaten in de praktijk*

Uit de registratiegegevens blijkt dat het grootste deel (77%) van de casussen die behandeld zijn in de Wijkrechtspraak op Zuid is aangemeld via ZSM. De rechtbank is in 12% van de casussen de bron van aanmelding geweest. Daarnaast

³ De ZSM-aanpak is voor zaken waarbij een verdachte is aangehouden voor criminaliteit die veel voorkomt zoals bedreiging, stalking, mishandeling, diefstal of vernieling. Op een ZSM-locatie kan de officier van justitie dan snel beslissen wat er met de strafzaak gebeurt. ZSM staat voor Zorgvuldig, Snel en op Maat reageren op criminaliteit.

zijn er nog een handjevol aanmeldingen die via het wijkteam zijn binnengekomen of waarbij het gaat om een niet-vast zaak⁴. Van drie zaken is de bron onbekend.

Bron aanmelding	Aantal	Percentage
ZSM	79	75%
Rechtbank	14	13%
Wijkteam	7	7%
Niet-vast zaak	2	2%
Onbekend	3	3%
Totaal	113	100%

Tabel 1. Bron van aanmelding van casussen

Uit deze cijfers wordt duidelijk dat in de praktijk ZSM een duidelijk beginpunt is voor de Wijkrechtspraak op Zuid. Ook horen we terug dat het proces waarin casussen worden geselecteerd, goed loopt op ZSM. De screening van geschikte zaken is een processtap die goed is ingebed in het proces op ZSM waar de officier van justitie van het OM verantwoordelijk is voor de selectie van geschikte casussen. Dat het merendeel van de casussen instroomt via ZSM, maakt dat de Wijkrechtspraak op Zuid vooral casussen behandelt die om strafrechtelijke procedures vragen. Wel is het van belang om de Wijkrechtspraak op Zuid onder de aandacht te houden op ZSM, zodat het proces en de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid niet wegzakt.

Bij de aanvang van het project Wijkrechtspraak op Zuid was de gedachte dat de instroomroute vanuit het wijkteam logisch zou zijn en dat het wijkteam een belangrijke bron (vindplaats) zou zijn. De veronderstelling was dat er bij de casuïstiek die dit betreft sprake zou kunnen zijn van de meerwaarde door de problematiek in samenhang met juridische procedures aan te pakken. In de praktijk zien we dat de instroom vanuit de wijkteams lager is dan vooraf werd ingeschat. Een reden die wordt genoemd, is dat de Wijkrechtspraak op Zuid minder op het netvlies van gemeentelijke medewerkers, zoals de sociaal raadslieden en de leerplichtambtenaren ligt. Daarnaast bleek bij de casuïstiek van het wijkteam minder sprake te zijn van samenhang met juridische procedures. Daardoor bleken andere oplossingen dan de Wijkrechtspraak op Zuid passender, waardoor de instroom in het project vanuit de wijkteams lager bleef dan verwacht. Daarnaast heeft het wijkteam te maken met veel verschillende (lopende) pilots, waardoor de Wijkrechtspraak op Zuid niet altijd *on top of mind* is. Zo is er geprobeerd om meer bestuursrechtzaken te behandelen in de Wijkrechtspraak op Zuid. Dit pad bleek moeilijk te behandelen en dergelijke zaken werden weinig aangedragen door de gemeente. Er wordt gekeken in hoeverre de juridische afdeling van de gemeente een grotere rol kan spelen in de instroom van casussen in de Wijkrechtspraak op Zuid.

Voor het wijkteam is het soms lastig om geschikte casussen op te merken. Ondanks het feit dat zij overtuigd zijn van de meerwaarde die de Wijkrechtspraak op Zuid kan hebben, blijkt de rechtspraak lang niet altijd de meest passende oplossing te zijn in casussen en blijken trajecten in het vrijwillige kader soms meer passend. Ook wordt genoemd dat het wijkteam soms al betrokken is bij een casus voordat er juridische procedures zijn, waardoor een casus nog niet aangemeld kan worden bij de Wijkrechtspraak op Zuid. Daarnaast stelt het wijkteam dat het niet altijd noodzakelijk is om de Wijkrechtspraak in te schakelen om problemen op te lossen. Zoals bijvoorbeeld bij een dreigende uithuiszetting, waarbij het wijkteam aan de slag gaat om een oplossing te vinden. Bovendien weten wijkteammedewerkers niet altijd dat er juridische procedures lopen, tenzij cliënten het expliciet benoemen. In een groepsessie benoemde een wijkteammedewerker ook dat zij soms te maken hebben met personen zonder postadres. De casussen van deze personen zouden geschikt kunnen zijn voor de Wijkrechtspraak op Zuid, maar omdat niet duidelijk is dat zij in een van de deelnemende wijken verblijven, worden zij minder snel aangemerkt als een casus voor de Wijkrechtspraak op Zuid.

Ondanks het feit dat de instroom gedurende de hele periode van uitvoering van het project Wijkrechtspraak op Zuid een aandachtspunt is geweest, is de doelstelling die bij de start van het project is geformuleerd (de instroom van 100 zaken

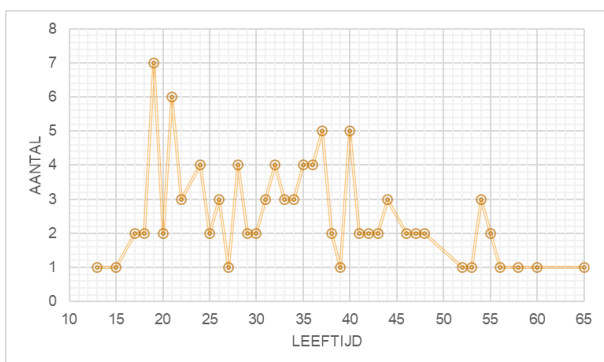
⁴ Dit zijn zaken waarbij de verdachte niet meer vast zit, maar er nog wel een besluit genomen moet worden over de afdoening van de zaak.

in de projectfase), gerealiseerd. In de beginfase van het project is er een verminderde instroom geweest vanwege Covid-19. In de periode daarna is er ingezet op het verhogen van de instroom. Het aantal casussen dat behandeld werd in de Wijkrechtspraak op Zuid liep daarmee op. Tot en met mei 2022 zijn er in totaal 105 casussen⁵ behandeld door de Wijkrechtbank. Vanuit de projectgroep zijn er gedurende de looptijd van het project acties ondernomen om de instroom te verhogen. Dit is bijvoorbeeld gedaan door middel van interne communicatie (nieuwsberichten, filmpjes, sessies, et cetera), door simpelweg collega's te wijzen op de mogelijkheid om casussen aan te melden bij de Wijkrechtspraak en door te besluiten om de pilot uit te breiden en ook de wijken Feijenoord, Afrikaanderwijk en Vreewijk te betrekken. In de zomer van 2022 is er opnieuw gekeken welke acties er nodig zijn om de instroom te verhogen. Hieruit volgden onder andere acties om te investeren in de interne communicatie bij de politie over de Wijkrechtspraak en om extra aandacht geven aan de werkafspraken op ZSM. Daarnaast is er veel aandacht voor de instroom van jeugd(strafzaken).

Uit de registratiegegevens (zie figuur 1) blijkt dat er slechts vier minderjarigen zijn ingestroomd in de Wijkrechtspraak op Zuid. Recent heeft een overleg plaatsgevonden tussen het OM en de rechtbank over de instroom van leerplichtzaken.

Er blijken verder ook weinig strafzaken van minderjarigen te zijn ingestroomd. Dit heeft enerzijds te maken met de afwegingen van officieren dat zij andere afdoeningen meer passend vinden (zoals Halt-interventies of TOM-mi zittingen). Anderzijds heeft het te maken met onduidelijke werkafspraken op ZSM, waardoor het OM en de jeugdpartners op ZSM onvoldoende alert zijn op de mogelijkheid om de Wijkrechtspraak op Zuid in te zetten. Op moment van evaluatie is hiervoor veel aandacht, wat ervoor kan zorgen dat de instroom van minderjarigen stijgt.

Begin 2022 is door de projectgroep besloten om in te zetten op civiele zaken, zoals uithuisplaatsingen en ondertoezichtstellingen. Dit vraagt een nadere uitwerking van het proces en tevens extra inzet van de rechtbank en jeugdpartners. Ook hier wordt de komende periode geïnvesteerd.

Figuur 1. Leeftijdsverdeling in de casussen

Naast de aandacht voor jeugdzaken wordt tevens verkend wat de mogelijkheden zijn om meer niet-vast zaken te laten instromen in de Wijkrechtspraak op Zuid, evenals huurzaken en zorgverzekering-zaken en zaken van internetoplichting. De laatstgenoemde zaken stromen in via het OM.

⁵ Op basis van het laatst beschikbare registratiebestand. De maanden na mei 2022 is dit aantal in ieder geval opgelopen naar 113.

4.2.3 Werkzame elementen en aandachtspunten

Werkzame elementen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none">De werkwijze op ZSM <p>De meeste zaken zijn ingestroomd via ZSM. Op ZSM is de bekendheid over de Wijkrechtspraak op Zuid groot, waardoor er vrijwel continu aandacht is geweest voor het selecteren van geschikte casussen. Ondanks dat de werkafspraken op ZSM gedurende een periode wat weggezakt waren, is de Wijkrechtspraak op Zuid procesmatig goed ingebed in het werkproces op ZSM.</p>	<p>! Instroom vanuit de gemeente en de wijkteams</p> <p>De gemeente (sociaal raadslieden, leerplichtambtenaren, schuldhulpverlening en de juridische afdeling) zou een grotere rol kunnen spelen met betrekking tot de instroom. De gemeente herkent mogelijk potentiële Wijkrechtspraak op Zuid zaken onvoldoende. Ook bleek er bij casuïstiek vanuit het wijkteam minder sprake te zijn van samenhang met juridische procedures dan verwacht. Het verder uitdenken en ontwikkelen van een zaakstroom vanuit de gemeente is een aandachtspunt.</p>
<ul style="list-style-type: none">De rol van de projectgroep <p>De projectgroep speelt en speelde een belangrijke rol bij het onder de aandacht brengen van de Wijkrechtspraak op Zuid (en de mogelijkheid om casussen aan te melden en/of de rol om casussen te selecteren) bij de achterban. De oprichting van de projectgroep en de rol die zij hebben gehad in het blijvend aangehaakt houden van de achterban, is effectief voor het behouden van de instroom van zaken. Bovendien is de projectgroep actief bezig met het optimaliseren van instroommogelijkheden die nu nog niet/onvoldoende benut worden.</p>	<p>! Niet-vast zaken</p> <p>Naast de instroom vanuit het wijkteam wordt tevens verkend hoe de instroom van ontboden verdachten (niet-vast zaken) verhoogd kan worden.</p>
<ul style="list-style-type: none">Duidelijke (werk)afspraken <p>Het hebben van duidelijke werkafspraken en afspraken over welke rol een organisatie heeft met betrekking tot de instroom zijn belangrijk. Wanneer deze afspraken niet voor iedereen duidelijk zijn, kan onduidelijkheid ontstaan over wie er verantwoordelijk zijn voor de instroom van zaken.</p>	<p>! Instroom jeugdstrafzaken en leerplichtzaken</p> <p>Een focuspunt is de instroom van minderjarigen in de Wijkrechtspraak op Zuid. Zoals beschreven is het streven om meer jeugdstrafzaken en leerplichtzaken te laten instromen in de Wijkrechtspraak op Zuid. De komende tijd wordt verkend hoe dit proces vormgegeven kan worden.</p>

4.3 Advies- en triagepunt (ATP)

Na de aanmelding en instroom in de Wijkrechtspraak op Zuid is de eerste stap om informatie uit het Advies- en Triagepunt (ATP) op te halen. Wanneer bewoners via een andere route instromen dan via het strafrecht, wordt het ATP alleen geraadpleegd met toestemming van de betrokken bewoner. Het ATP voert een check uit op alle meerderjarigen die instromen op ZSM en op alle aanmeldingen bij het Zorg- en Veiligheidshuis. De informatie uit het ATP geeft een indicatie van de aanwezige (multi)problematiek van een bewoner. Deze informatie betreft de officier van justitie op ZSM bij de afweging of een bewoner instroomt in de Wijkrechtspraak op Zuid. De werkwijze van het ATP is een regulier proces binnen het Zorg- en Veiligheidshuis en wordt ook benut voor de Wijkrechtspraak op Zuid.

In de vragenlijst is aan de medewerkers van het Zorg- en Veiligheidshuis gevraagd in hoeverre de informatie uit het ATP iets heeft opgeleverd en hoe deze informatie gebruikt is. De respons op deze vragen was echter te laag om hier uitspraken over te doen.

4.4 Multidisciplinair overleg

4.4.1 Het proces

Wanneer een casus geschikt blijkt te zijn voor de Wijkrechtspraak op Zuid, wordt een multidisciplinair overleg (MDO) ingepland onder regie van het Zorg- en Veiligheidshuis. Het MDO is een belangrijk onderdeel van en kenmerkend voor de Wijkrechtspraak op Zuid. Op de rechter na, worden alle relevante ketenpartners uitgenodigd, inclusief de (sociaal)

advocaat namens de betrokken bewoner. In het MDO wordt de problematiek van de bewoner besproken en wordt samen nagedacht over welke oplossing passend zou zijn. Tijdens het MDO wordt informatie tussen ketenpartners gedeeld, waardoor er een goed en gezamenlijk beeld van de betrokken bewoner wordt gevormd. De informatie wordt samengebracht en ieders visie op de bewoner en diens persoonlijke omstandigheden wordt besproken. Het doel is om tot een integraal plan van aanpak met een advies voor de rechter te komen. In sommige gevallen kan het hierbij tevens gaan om hulpverlening in het vrijwillig kader (of preventieve inzet van hulpverlening). De rechter ontvangt het geformuleerde advies van de reclassering ten behoeve van de zitting. De uitkomst van het MDO is daarmee in veel gevallen bepalend voor het verdere verloop van het traject. Zo kan de rechter rechtspreken, zodat de beslissing de bewoner werkelijk kan helpen bij het oplossen van diens problemen. Ook wordt tijdens het MDO bepaald welke professionals aanwezig dienen te zijn bij de zitting. Daarnaast wordt er tijdens het MDO een risico-inschatting gemaakt. Wanneer blijkt dat de laag beveiligde setting bij de Wijkrechtbank niet passend is, wordt de zaak behandeld op de reguliere rechtbank.

4.4.2 *De resultaten in de praktijk*

Het MDO wordt door professionals als een grote meerwaarde van de Wijkrechtspraak op Zuid gezien. Het MDO wordt gezien als dé plek waar zoveel mogelijk relevante informatie over de betrokken bewoner verzameld en gedeeld wordt, die in de reguliere werkwijze niet of in mindere mate beschikbaar is. De informatiedeling vindt plaats conform het convenant dat is gesloten met betrekking tot informatiedeling. Het MDO biedt de mogelijkheid voor ketenpartners om elkaar vragen te stellen over de situatie van de betrokken bewoner en met elkaar te spreken over de meest passende uitkomst. Hierdoor is er sneller een gezamenlijk integraal plan van aanpak. Al voordat de zitting plaatsvindt, is er een gezamenlijk en persoonlijk advies bepaald. Reclasseringsmedewerkers beamen dit en stellen dat zij in het reguliere proces meer moeite hebben om alle relevante informatie te verzamelen om tot een passend (reclasserings)advies te komen. Het advies is daarmee uitgebreider en concreter met betrekking tot bijvoorbeeld de toepassing van bijzondere voorwaarden. In de groepsessie benoemde de reclassering dat zij binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid meer tijd hebben om huisbezoeken uit te voeren. Dit helpt hen om het advies zo concreet mogelijk te maken.

Door het concrete en uitgebreide advies (op basis van het MDO) kan de rechter op de zitting meer rekening houden met de persoonlijke situatie en achtergrond van de bewoner, doordat er meer informatie bekend is bij de rechter en de rechter de situatie beter in zijn geheel kan beoordelen. Ook noemen professionals dat het MDO ervoor zorgt dat er vóór de zitting al het een en ander in gang wordt gezet, zoals bijvoorbeeld een zorgaanmelding of behandeling (zoals bijvoorbeeld een 'detox'). Hierdoor kan de rechter op zitting meer doorpakken.

“Door het MDO krijg je meer zicht op de kern van het probleem. Bijvoorbeeld dat blijkt dat iemand een drugsverslaving heeft. Alleen het opleggen van een straf zal dan niet helpen om herhaling te voorkomen. Het inzetten van verslavingszorg waarschijnlijk wel. Doordat dit bekend is bij de rechter, merk je dat de rechter hier ook naar kijkt.”

Expliciet wordt benoemd dat de aanwezigheid bij het MDO van de officier van justitie (wanneer het een strafzaak betreft) en de advocaat van de betrokken bewoner van meerwaarde is. De officier van justitie kan meedenken wat realistische adviezen zijn binnen het strafrechtelijke kader. Ook voor het OM is het waardevol om de informatie uit het MDO te verkrijgen, bijvoorbeeld over in hoeverre de persoon in beeld is bij de politie en of er al hulpverlening ingezet wordt. De aanwezigheid van de advocaat zorgt ervoor dat het perspectief van de bewoner meegenomen wordt.

Paragraaf 4.6 gaat nader in op de rol van de advocatuur.

MDO

Meer dan **71%** van de respondenten is van mening dat het MDO (heel) veel bijdraagt aan het inzichtelijk maken van de problematiek van de bewoner. Ruim **66%** van de respondenten is van mening dat de samenwerking tussen alle ketenpartners bij het inzichtelijk maken van de problematiek rondom de bewoner (heel) goed is. De ruime meerderheid (**65%**) van de respondenten is van mening dat het MDO ervoor gezorgd heeft dat er een integraal plan van aanpak is vastgesteld voor de betrokken bewoner. Ruim **63%** van de respondenten waardeert de samenwerking tussen ketenpartners bij het komen tot een integraal plan van aanpak als (heel) goed. Vaak is de informatie over de betrokken bewoner compleet tijdens het MDO. Als er informatie wordt gemist, dan gaat dit in de meeste gevallen over wat bekend is over de sociale context van de bewoner.

Ondanks dat professionals de meerwaarde zien van het MDO, is er een aantal punten dat aandacht behoeft of waarover de meningen verdeeld zijn. Deze eidevaluatie biedt een aantal concrete handvatten om de organisatie van de MDO's te verbeteren.

Ten eerste kost de werkwijze van het MDO professionals extra tijd. Het voorbereiden en bijwonen van het MDO is voor professionals een extra taak die zij bovenop hun reguliere werk krijgen. Wanneer de Wijkrechtspraak op Zuid wordt voortgezet na de pilotfase, moet er goed gekeken worden hoe de tijdsbesteding rondom het MDO een plek kan krijgen in het reguliere werk van de professionals en welke ruimte in de caseload en financiële middelen hiervoor nodig zijn.

Daarnaast blijkt dat professionals vanuit verschillende organisaties in sommige gevallen pas kort voor het MDO een uitnodiging ontvangen. Zowel medewerkers van het wijkteam als reclasseringsmedewerkers noemen dat het voor hen in een dergelijke situatie moeilijk is om op het laatste moment tijd in agenda's te maken om aan te kunnen sluiten. Het zou helpen om de MDO's sneller te plannen en de relevante professionals tijdig uit te nodigen. Het Zorg- en Veiligheidshuis en het OM hebben onlangs een aantal afspraken gemaakt rondom het MDO. Wanneer het OM bewoners aanmeldt bij het Zorg- en Veiligheidshuis, moet er ook al een zittingsdatum zijn zodat het Zorg- en Veiligheidshuis sneller een MDO kan plannen en professionals hiervoor uitgenodigd kunnen worden. Het is van belang dat alle relevante professionals aansluiten bij het MDO. Zowel uit de enquête als uit de groepsessies kwam naar voren dat er bij sommige MDO's professionals gemist werden. Hierbij worden voornamelijk de advocatuur en de wijkagenten genoemd. Dit sluit aan bij het signaal dat de advocatuur niet van alle MDO's op de hoogte is (zie paragraaf 4.6). Ook is de afspraak gemaakt dat het OM een reclasseringsadvies aanvraagt voor het MDO zodat reclasseringsmedewerkers hiervan op de hoogte zijn. Idealiter vindt het MDO plaats nadat de reclassering de betrokken bewoner heeft gesproken. Reclasseringsmedewerkers geven aan dat dit helpt in het MDO en in het komen tot een advies.

Ook zijn de meningen verdeeld in hoeverre het meer persoonlijke advies dat uit het MDO voortkomt van invloed is op de motivatie van de betrokken bewoner om met de problemen aan de gang te gaan. Enerzijds noemen professionals dat de motivatie van betrokken bewoners weinig verschilt met de motivatie in reguliere casussen. De doelgroep waar de Wijkrechtspraak op Zuid zich op richt, is een moeilijke doelgroep waarbij de motivatie over het algemeen niet hoog is. Zij zien daarbij weinig verschillen met reguliere casussen. Het gaat om kwetsbare burgers met een zeer lage zelfredzaamheid. Deze bewoners moeten aan de hand worden genomen en zullen niet zomaar zelf gemotiveerd raken

om hun problemen aan te pakken. Anderzijds wordt tevens genoemd dat professionals de motivatie van bewoners zien groeien tijdens zittingen. Doordat de betrokken bewoner zich gezien en gehoord voelt (lees hier meer over in paragraaf 4.7) en erkent dat de geboden hulpverlening hem of haar uit zijn problemen kan helpen, groeit de motivatie van de bewoner om met problemen aan de gang te gaan.

4.4.3 *Werkzame elementen en aandachtspunten*

Werkzame elementen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> MDO draagt bij aan een volledig beeld <p>De meerwaarde van het MDO komt duidelijk naar voren. Er wordt zoveel mogelijk informatie verzameld, waardoor er een compleet en gezamenlijk beeld van de betrokken bewoner ontstaat en duidelijk wordt waarmee de betrokken bewoner geholpen kan zijn.</p>	<p>! Tijdsbesteding MDO</p> <p>Het MDO kost professionals extra tijd naast hun reguliere werkzaamheden. Voor een eventueel vervolg moet gekeken worden hoe de werkzaamheden een plek kunnen krijgen in het reguliere werk van professionals.</p>
<ul style="list-style-type: none"> De samenwerking rondom het MDO zorgt voor een integraal plan van aanpak <p>Doordat alle relevante professionals betrokken zijn, verloopt de samenwerking soepel. Hierdoor is het gemakkelijker om een integraal plan van aanpak te maken. Professionals van verschillende organisaties weten elkaar (ook buiten de pilot) goed te vinden.</p>	<p>! Aanwezigheid alle relevante professionals</p> <p>Bij de MDO's zijn niet altijd alle relevante professionals aanwezig. Vooral de advocatuur en wijkagenten worden soms gemist. Het is belangrijk dat alle professionals die bij een bewoner betrokken zijn, aanwezig zijn op het MDO om zo een volledig beeld te krijgen van de situatie.</p>

4.5 Casemanager

4.5.1 *Het proces*

Tijdens het MDO wordt een casemanager aangewezen. Deze casemanager voert de regie op de integrale aanpak rondom de deelnemende bewoner. De casemanager behoudt het overzicht over de problematiek van de bewoner of het gezin op de verschillende leefgebieden.

4.5.2 *De resultaten in de praktijk*

Gedurende de looptijd van de pilot bleek dat er verwarring bestond over de term 'casemanager'. Deze verwarring ontstaat doordat de rol 'casemanager' normaliter binnen het Zorg- en Veiligheidshuis door de casusregisseur wordt vervuld.

Zowel uit de enquête als uit de registratiegegevens van de eindmeting blijkt dat er niet altijd een casemanager wordt aangewezen. Ruim de helft van de respondenten geeft in de enquête aan dat er een casemanager is aangewezen en uit de registratiegegevens blijkt dat dit in ongeveer 63% van de gevallen is gebeurd. De verwarring over de term kan hier een verklaring voor zijn: er wordt geen casemanager aangewezen, omdat de veronderstelling is dat deze vanuit het Zorg- en Veiligheidshuis al is aangesloten. Een andere verklaring kan zijn dat respondenten zich er niet van bewust zijn/waren dat er wel een casemanager is aangewezen, maar dat zij niet weten wat deze rol precies inhoudt.

Met betrekking tot de casemanager is het vooral van belang dat er altijd iemand wordt aangewezen als casemanager, die ook het eerste aanspreekpunt is voor de betrokken bewoner. Wanneer het om een casus gaat binnen de Wijkrechtspraak op Zuid en er sprake is van strafrecht, dan is de reclassering vaak de aangewezen partij om de rol van casemanager te vervullen. Omdat het grootste deel van de casussen van de Wijkrechtspraak op Zuid strafzaken betreft, is de reclassering in de praktijk ook in de meeste gevallen de logische partij om deze rol te vervullen.

Casemanager

Van de 26 respondenten die bij MDO's aanwezig waren, geven tien respondenten (38%) aan niet te weten of er een casemanager is aangewezen tijdens het MDO. Daarnaast geven 14 respondenten (54%) aan dat er een casemanager is aangewezen en 2 respondenten (8%) dat dit niet is gebeurd. Het aandeel MDO's waar een casemanager wordt aangewezen is lager dan in de tweede tussenmeting. De meeste respondenten waarderen de rol van de casemanager bij het komen tot een integraal plan van aanpak rondom de bewoner met multiproblematiek als neutraal (66%) en 24% van de respondenten waardeert de rol als (zeer) goed.

Het is interessant om te blijven monitoren hoe de rol van de casemanager wordt gezien en hoe de personen die zelf als casemanager zijn aangewezen hun rol zien en in hoeverre zij deze goed kunnen uitvoeren. De uitkomsten hiervan kunnen worden gebruikt voor afspraken in de ketensamenwerking en voor kennisbevordering. Kennisbevordering blijkt namelijk een erg werkzaam element voor het project Wijkrechtspraak op Zuid (zie paragraaf 4.8)

4.5.3 Werkzame elementen en aandachtspunten

Werkzame elementen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none">• De casemanager als aanspreekpunt <p>De casemanager heeft een belangrijke rol als eerste aanspreekpunt voor de betrokken bewoner en onderhoudt het contact met betrokken professionals.</p>	<p>! Onduidelijkheid over de term casemanager</p> <p>Er bestaat onduidelijkheid over de term casemanager. Bekijk in hoeverre deze rol (nog) beter onder de aandacht gebracht kan worden en betrek deze in de kennisbevordering en in de ketensamenwerking.</p>

4.6 Advocatuur

4.6.1 Het proces

Elke deelnemende bewoner krijgt ondersteuning van een (sociaal) advocaat. Deze (sociaal) advocaat onderhoudt het contact met de deelnemende bewoner en staat de bewoner bij gedurende het hele proces. De advocaat kan aanvullende informatie inbrengen, waarbij meer inzicht ontstaat over de samenhang tussen problemen van de bewoner op meerdere leefgebieden. Ook heeft de advocatuur een belangrijke rol in het kunnen adviseren over de kansrijkheid van trajecten. Na het MDO bespreekt de advocaat de uitkomsten met de bewoner, toetst de bereidheid tot medewerking bij de bewoner en koppelt dit vervolgens terug aan de deelnemers van het MDO.

Ten behoeve van de Wijkrechtspraak op Zuid is er een poule van advocaten samengesteld. De keuze voor een poule van advocaten zorgde ervoor dat de betrokken advocaten deskundigheid ontwikkelen met betrekking tot de werkwijze van de pilot. Door met een vaste poule te werken, krijgt een advocaat vaker te maken met een casus binnen de Wijkrechtspraak op Zuid. Hierdoor leren zij het proces goed kennen en ontwikkelen zij kennis. Gedurende de looptijd van de Wijkrechtspraak op Zuid is de poule aan advocaten uitgebreid.

Een belangrijk verschil tussen de advocatuur en de overige betrokken organisaties is dat de advocatuur niet als organisatie betrokken is bij de Wijkrechtspraak op Zuid. De betrokken advocaten zijn als individuele advocaten betrokken, maar zijn wel verenigd in de poule. Dit zorgt voor een extra uitdaging om de werk- en procesafspraken met betrekking tot de Wijkrechtspraak op Zuid te borgen.

4.6.2 De resultaten in de praktijk

De betrokkenheid van de advocatuur wordt als een belangrijk element van de Wijkrechtspraak op Zuid gezien. De betrokken professionals zien een toegevoegde waarde in de rol van de advocatuur ten opzichte van de reguliere werkwijze. Deze toegevoegde waarde zit onder andere in het feit dat de advocaat een belangrijke schakel is tussen de Wijkrechtspraak op Zuid en de betrokken bewoner en tevens verantwoordelijk is voor de rechtsbescherming van de bewoner. De advocaat onderhoudt immers het contact met de betrokken bewoner. Door deze rol en functie beschikt de advocatuur vaak over meer en de meest recente informatie over een bewoner. De advocaat heeft vanuit zijn of haar rol en positie goed zicht op wat de bewoner wenst en denkt. De betrokkenheid van de advocatuur wordt gewaardeerd omdat dit zorgt voor een goed overzicht over de probleemgebieden waarmee een betrokken bewoner te maken heeft en wat de persoonlijke omstandigheden zijn. Bovendien brengt de advocatuur met haar aanwezigheid extra juridische kennis in en kan daardoor goed adviseren over hoe verder te handelen en aan welke consequenties gedacht moet worden.

Advocatuur

De ruime meerderheid (55%) waardeert de rol van de advocatuur bij het komen tot een integraal plan van aanpak voor de bewoner met multiproblematiek als (zeer) goed. Ook is de advocatuur zelf bevroegd op hun rol binnen het project. De meerderheid van de advocaten (56%) geeft aan dat de advocatuur een andere rol heeft binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid dan in hun reguliere werkzaamheden. Tweederde van de advocaten (67%) vindt dat hij of zij als advocaat is staat is gesteld om relevante informatie in het MDO in te brengen.

Betrokken professionals merken op dat door de uitbreiding van de advocatenpoule, er een verschil is ontstaan in de mate waarin de advocaten op de hoogte zijn van de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid. Professionals hebben het idee dat de advocaten die vanaf het begin van het project betrokken zijn, meer aangehaakt zijn en beter weten hoe het proces loopt en wat de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid inhoudt. De projectgroep heeft dit signaal opgepakt en er wordt actie op ondernomen door het regiebureau van de rechtbank bij advocaten die nieuw zijn in de poule goed te informeren over het proces en de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid.

Ook geven professionals terug dat er soms advocaten bewoners bijstaan die zelf geen onderdeel zijn van de advocatenpoule en dus niet betrokken zijn bij de Wijkrechtspraak op Zuid. Betrokken bewoners hebben dan bijvoorbeeld een voorkeursadvocaat of een piketadvocaat. Hoewel er op meerdere momenten berichten over de Wijkrechtspraak op Zuid zijn opgenomen in de circulaire van de Rotterdamse orde van advocaten, bestaat er logischerwijs een kennisachterstand bij deze advocaten. Dit kan soms averechtse effecten hebben.

“Het lastige was dat er een advocaat betrokken was die niet goed op de hoogte was van de Wijkrechtspraak op Zuid. De advocaat gaf geen toestemming om ook de civiele zaak te laten behandelen in de Wijkrechtspraak. Ik vond dit wel een gemiste kans. Later is losgelaten dat er toestemming van advocatuur nodig is en kan de rechtbank combizittingen plannen.” (N.B. inmiddels is hier actie op ondernomen en neemt het regiebureau van de rechtbank contact op met een betrokken advocaat, mocht hij of zij niet eerder betrokken zijn geweest bij de Wijkrechtspraak op Zuid).

4.6.3 Werkzame elementen en aandachtspunten

Werkzame elementen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none">• Advocatuur als schakel tussen betrokken bewoner en Wijkrechtspraak De advocatuur behoudt het contact met de bewoner en is een belangrijke informatiebron in het MDO. De betrokkenheid van de advocatuur wordt als duidelijke meerwaarde gezien.	<p>! Kennis van werkwijze in de advocatenpoule</p> <p>Het is belangrijk dat alle advocaten die betrokken zijn bij de Wijkrechtspraak op Zuid goed op de hoogte zijn van de proces- en werkafspraken.</p>
<ul style="list-style-type: none">• De advocatuur brengt juridische kennis mee De advocatuur brengt met haar aanwezigheid extra juridische kennis in en kan daardoor goed adviseren over hoe verder te handelen en aan welke consequenties gedacht moet worden.	<p>! Aanwezigheid advocatuur bij het MDO</p> <p>De advocatuur kan een belangrijke rol spelen in het MDO, mits zij aanwezig is. Het streven moet zijn om in alle MDO's een advocaat te betrekken die de betrokken bewoner vertegenwoordigt.</p>

4.7 Zorg en Veiligheidshuis

Het Zorg- en Veiligheidshuis speelt een belangrijke rol in het project Wijkrechtspraak op Zuid, namelijk door regie te houden op de casussen, inclusief het inplannen van de MDO's en het uitnodigen van de relevante professionals. Doordat het Zorg- en Veiligheidshuis de regie voert, is het mogelijk om informatie uit te wisselen over de betrokken bewoners.

Bij de aanvang van het project was het Zorg- en Veiligheidshuis een logische plek om de regie te beleggen, omdat het bestaande convenant met betrekking tot gegevensdeling het mogelijk maakte om gegevens te delen binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid. Door de regie hier te beleggen, ontstaan er privacytechnisch geen problemen ten aanzien van het delen van gevoelige informatie. Ook passen de werkzaamheden die het Zorg- en Veiligheidshuis nu uitvoert in het kader van de Wijkrechtspraak op Zuid goed bij de kerntaak.

Echter, gedurende de looptijd van het project hebben we verschillende meningen gehoord ontstaan over de vraag in hoeverre de regie bij het Zorg- en Veiligheidshuis zou moeten liggen. Het Zorg- en Veiligheidshuis is beperkt in hun capaciteit. Al eerder hebben zij de hoeveelheid casuïstiek die behandeld wordt binnen het Zorg- en Veiligheidshuis moeten terugbrengen. Het Zorg- en Veiligheidshuis benoemt hierbij dat de taken die zij uitvoeren voor de Wijkrechtspraak op Zuid ook elders belegd zouden kunnen worden (administratieve ondersteuning, zoals het plannen van het MDO en het aanleveren van een procesregisseur).

Ook is het vraagstuk ontstaan of de casuïstiek die behandeld wordt in de Wijkrechtspraak op Zuid onvoldoende 'zwaar' en complex is voor het Zorg- en Veiligheidshuis. Het Zorg- en Veiligheidshuis benoemt dat de gemiddelde casuïstiek van de Wijkrechtspraak op Zuid lichter is dan de reguliere casuïstiek die zij behandelen. Er bestaan zorgen of het bestaande convenant voor gegevensdeling dan de juiste juridische basis heeft om ook gegevens uit te kunnen wisselen voor de (lichtere) casuïstiek van de Wijkrechtspraak op Zuid.

4.8 Zitting

4.8.1 Het proces

Voor de zittingen van de Wijkrechtspraak op Zuid is een speciale zittingslocatie ingericht aan de Hillevliet in Rotterdam-Zuid. De zittingen worden gehouden in een gebouw dat dienst doet als wijkcentrum. Het gebouw is bij veel buurtbewoners bekend en voor veel betrokken bewoners dichtbij huis. De gedachte hierachter is dat het

laagdrempeliger is voor bewoners om hiernaartoe te komen. Vaak zijn zij bekend met het gebouw en is het binnengaan van een wijkgebouw minder 'intimiderend' of 'indrukwekkend' dan een grote rechtbank.

Voor de zittingen binnen de Wijkrechtspraak op Zuid is meer tijd gereserveerd dan voor reguliere zittingen. Voor Wijkrechtspraak zittingen wordt 40 minuten of een uur ingepland en voor reguliere zittingen 20 minuten. Deze extra tijd wordt (vooral) gebruikt om uitgebreider met de betrokken bewoner in gesprek te gaan tijdens de zitting. Daarnaast is de bejegening van de betrokken bewoners en de aandacht die wordt besteed aan een casus kenmerkend voor de wijkrechtspraak. De procedure van de zitting is binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid niet anders dan de reguliere procedure. Rechters verschijnen in toga, zoals ze bij een reguliere zitting ook zouden doen.

Op de zitting is de rechter op de hoogte van de situatie van de betrokken bewoner en wat er speelt in zijn of haar leven. De rechter is op de hoogte van het reclasseringsadvies, dat uitgebreider is dan in reguliere casussen. Doordat vooraf een uitgebreid MDO heeft plaatsgevonden, is er een completer en actueler beeld van de persoon die tegenover de rechter zit. De rechter krijgt de zaken op een zodanige manier voorgelegd dat de beslissingen die de rechter moet nemen, de bewoner werkelijk zou moeten helpen bij het oplossen van zijn multiproblematiek.

4.8.2 De resultaten in de praktijk

Betrokken professionals geven aan dat, doordat de zittingen in de wijk plaatsvinden, betrokken bewoners vaker aanwezig zijn bij de zitting in vergelijking met reguliere zittingen. De belangrijkste redenen hiervoor is, volgens de betrokken professionals, de laagdrempeligheid. De aannahme die vooraf werd gedaan over de laagdrempeligheid van de locatie, klopt volgens hen. Ook qua reistijd en reiskosten is het voor betrokken bewoners voordeliger. Daarbij speelt ook mee dat de zittingslocatie en de zitting zelf minder formeel aandoen, waardoor het voor de betrokken bewoners drempelverlagend kan zijn om op zitting te verschijnen.

“Voor deze vrouw was dat heel fijn, ze was heel zenuwachtig. Deelname aan de Wijkrechtspraak op Zuid betekende voor haar dat ze om de hoek naar binnen kon bij de rechtbank. Dat vond ze heel fijn en het leek haar minder te intimideren. Ook voelde ze zich gehoord, door de setting en de tijd die de rechter nam.”

De laagdrempeligheid wordt als meerwaarde gezien, maar professionals geven tevens aan dat er goede grenzen worden gesteld aan deze laagdrempeligheid. Zo is men eensgezind dat het goed is dat rechters in toga blijven verschijnen en dat de Wijkrechtspraak op Zuid een setting faciliteert waarin recht wordt gesproken.

De Raad voor de Kinderbescherming gaf aan dat het meer informele karakter van de zittingen en het feit dat een groot deel van de zittingen openbaar is, ervoor (kan) zorgen dat er meer personen aanwezig zijn die niet belanghebbend zijn. De gesproken professionals van de Raad van de Kinderbescherming uitten zorgen over mogelijke ongewenste ontmoetingen tijdens zittingen, bijvoorbeeld waarbij kinderen en/of gescheiden ouders betrokken zijn. In sommige zaken is het onwenselijk dat ouders elkaar treffen tijdens de zitting. Wanneer er in de toekomst sprake kan zijn van een dergelijke situatie, is het belangrijk om hier rekening mee te houden. De gesproken rechters geven hierbij aan dat zij altijd alert zijn of er personen bij de zitting ongewenst aanwezig zijn. Mocht dit het geval zijn, dan worden zij weggestuurd. Dit kan gebeuren bij een zaak waarbij minderjarigen betrokken zijn, maar ook in andere gevallen, zoals bijvoorbeeld bij een moratorium waar een schuldeiser aansluit. Wanneer het om persoonlijke omstandigheden en dergelijke gaat, wordt gevraagd of de schuldeiser de zaal verlaat.

Betrokken professionals zijn van mening dat de zittingen van het project Wijkrechtspraak op Zuid een grote toegevoegde waarde hebben ten opzichte van reguliere zittingen. De toegevoegde waarde zit hem voornamelijk in de extra tijd die beschikbaar is tijdens de zittingen. Hierdoor is het volgens de betrokkenen mogelijk om meer aandacht te schenken aan de persoonlijke omstandigheden van betrokken bewoners. Rechters geven aan dat de zittingstijd in sommige casussen mogelijk korter kan. Wanneer uit het dossier blijkt dat het om een eenvoudige strafzaak gaat, een bewoner bekend heeft en al heeft aangegeven dat hij of zij hulp wil ontvangen, kan de zittingstijd mogelijk korter. Het regiebureau van de rechtbank kijkt hiernaar en bepaalt in afstemming met het OM of de zittingstijd korter ingepland kan

worden in de gevallen waarin dit passend is. Wel noemen rechters dat het niet altijd op voorhand met zekerheid te bepalen is hoeveel tijd een zitting voor het project Wijkrechtspraak op Zuid kost. Zo kan er bijvoorbeeld een advocaat aansluiten die niet bekend is met het project of kan informatie op tafel komen tijdens de zitting die maakt dat er extra tijd nodig is.

Ook noemen professionals dat de tijd die voorafgaand aan de zitting in een zaak is gestopt (zoals het MDO), bijdraagt aan dat casussen op zitting beter en vollediger behandeld kunnen worden. Het volledige plaatje is namelijk al eerder verzameld en op zitting kan de rechter dieper ingaan op de situatie van de betrokken bewoner, om zo een meest passende oplossing te zoeken en te kiezen.

Rechters noemen dat de zittingen minder gericht zijn op het straffen van een bewoner, maar dat er veel meer gekeken wordt hoe de juiste hulpverlening op gang gebracht kan worden en welke oplossingen gevonden kunnen worden voor problemen die spelen. Een rechter noemt dat er ook vaker een taakstraf en bijzondere voorwaarden wordt gevraagd in plaats van een gevangenisstraf (lees meer in paragraaf 5.1.1). Hierbij is het volgens de rechters ook voordelig dat er vaker wijkteammedewerkers en reclasseringsmedewerkers bij de zitting aanwezig zijn. Zo kan er op zitting concreet besproken worden wat de beste manier is om zaken aan te pakken. Wanneer een bewoner begeleiding of hulpverlening nodig heeft, is het tevens fijn dat hij of zij de gezichten van reclasseringsmedewerkers of het wijkteam ziet.

Daar waar twijfels waren over in hoeverre het MDO ervoor zorgt dat het commitment en motivatie van de betrokken bewoner vergroot, horen we dat de zitting hiervoor kan zorgen. Doordat de bewoners merken dat er goed naar hen geluisterd wordt en gekeken wordt naar de omstandigheden, merken professionals dat bewoners tijdens de zitting meer openstaan voor hulp en/of zorg.

“De meneer werd verdacht van huiselijk geweld en was zelf van mening dat hij geen zorg nodig had en stond er al helemaal niet voor open. Gedurende de zitting en na een toelichting van de reclassering op het advies, kreeg hij zelf ook door dat er iets moest veranderen in zijn leven. Hij zei zelfs zelf: “anders val ik terug”. Uiteindelijk zei hij huilend dat hij de hulpverlening wilde. Hij zag dat er mensen waren die hem wilde helpen, los van de straf die hij kreeg.”

Zitting

Dat de zittingen in de wijk plaatsvinden, heeft volgens de respondenten overduidelijk een toegevoegde waarde. Bijna **77%** van de respondenten is hiervan overtuigd. Gemiddeld genomen vindt de zitting ongeveer een maand na het MDO plaats en twee maanden na aanmelding bij de Wijkrechtspraak op Zuid. In 8 casussen is de zitting aangehouden en heeft een tweede zitting plaatsgevonden (en in 4 casussen vonden 3 of 4 zittingen plaats). De geregistreerde gegevens over de zittingen komen overeen met het beeld dat het in het grootste gedeelte van de casussen gaat om een strafzitting. In enkele casussen wordt een strafzitting gecombineerd met een ander rechtsgebied (familie, insolventie, jeugd of kanton).

Een positief aspect van de Wijkrechtspraak op Zuid is de snelheid volgens de betrokken professionals. Omdat er al zittingsdagen gereserveerd zijn voor de Wijkrechtspraak op Zuid is de zittingsdatum (vaak) al bekend op het moment dat het MDO plaatsvindt. Gemiddeld genomen vindt de zitting een maand na het MDO plaats. Doordat sneller uitspraak wordt gedaan door de rechter, kunnen sneller stappen worden ondernomen om de betrokken bewoner uit de problemen te helpen⁶.

⁶ In sommige zaken is zelfs al hulpverlening of zorg ingezet in de tijd tussen het MDO en de zitting.

Het regiebureau speelt een belangrijke rol in het project Wijkrechtspraak op Zuid. Op het regiebureau van de rechtbank werken administratief medewerkers en juristen samen met de rechters. Het regiebureau van de rechtbank voert allerlei voorbereidende werkzaamheden uit voor de zitting. Zo zorgen zij ervoor dat er (voor niet-strafzaken) geen stukken ontbreken in een zaak die op zitting wordt gebracht. Bij strafzaken zorgt het OM ervoor dat de stukken volledig zijn. Het regiebureau is de schakel tussen de rechtbank, de griffier, de bodendiensten, de beveiliging, et cetera. Ook vindt er een operationeel overleg plaats, waar het OM, het Zorg- en Veiligheidshuis en het regiebureau aan deelnemen. In dit overleg worden alle lopende zaken besproken. Volgens het regiebureau bevordert dit het proces van de Wijkrechtspraak op Zuid. Doordat alle zaken worden besproken, wordt ook duidelijk of er bijvoorbeeld nog geen advocaat gekoppeld is aan de zaak. Door deze check kan dit alsnog gerealiseerd worden. Het operationeel overleg heeft ook meerwaarde omdat de deelnemers elkaar scherp kunnen houden en er zo voor gezorgd kan worden dat het proces zo optimaal mogelijk verloopt.

Tegelijkertijd horen we een kritisch geluid met betrekking tot de geplande zittingen. Dat van tevoren zittingsdagen ingepland staan voor Wijkrechtspraak zaken, betekent in de praktijk dat niet altijd alle zittingsdagen volledig gevuld zijn. Rechters geven aan dat op sommige zittingsdagen maar twee of drie zaken gepland staan. Samen met reistijd en voorbereidingstijd zorgt dit ervoor dat rechters alsnog een groot deel van hun dag kwijt zijn, waarin ze geen andere zittingen kunnen houden. Het efficiënt plannen van zittingen is een aandachtspunt. Inmiddels zijn er afspraken gemaakt tussen de rechtbank en het OM om zittingsdagen, wanneer nodig, op te vullen met reguliere strafzaken. Ook zijn rechters ontevreden over de akoestiek en gehorigheid van de zittingsruimte. Op dit moment wordt de locatie verbouwd. De verwachting is dat deze problemen daarna verholpen zijn.

Werkzame elementen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"> • Laagdrempeligheid De locatie, het informele karakter en de bejegening van de rechter zorgt ervoor dat betrokken bewoners een minder grote drempel ervaren om te verschijnen op de zitting. 	<p>! Efficiënt plannen zittingsdagen</p> <p>Het inplannen van zittingen op zittingsdagen kan efficiënter. Het kost rechters nu relatief veel tijd om zittingen voor de Wijkrechtspraak te houden.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Meer tijd en meer informatie Doordat er meer tijd gereserveerd is voor de zittingen, is er tijdens de zitting meer tijd om aandacht te schenken aan de persoonlijke omstandigheden van de bewoner. Door het voortraject is er daarnaast meer informatie beschikbaar gekomen, zodat er op de zitting beter gekeken kan worden naar passende oplossingen. 	<p>! Aanwezige belanghebbenden tijdens zitting</p> <p>Er moet aandacht blijven voor de personen die al dan niet aanwezig dienen te zijn bij de zitting. Ook al zijn rechters hier alert op en anticiperen zij hierop, is het belangrijk om scherp te blijven op wiens aanwezigheid (on)wenselijk is.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Doorlooptijd Doordat zittingen al gepland staan op het moment van het MDO is de gemiddelde doorlooptijd een stuk korter dan bij reguliere zaken. Dit is gunstig voor het snel opstarten van de juiste hulpverlening. 	

4.9 Samenwerking

4.9.1 Het proces

Bij de aanvang van het project Wijkrechtspraak op Zuid was de verwachting dat het project ervoor zou zorgen dat de samenwerking tussen ketenpartners zou verbeteren. Zowel bij de projectgroep als bij de betrokken professionals zelf (nulmeting) bleek deze verwachting te bestaan. Door het project worden ketenpartners op een andere manier

samengebracht en wordt van hen verwacht om op een andere manier samen te werken dan dat zij in de reguliere werkwijze doen.

4.9.2 Ervaringen in de praktijk

Voor de aanpak en de werkwijze die bij de Wijkrechtspraak op Zuid behoort, is samenwerking tussen ketenpartners benodigd en voorwaardelijk voor de gewenste effecten van de werkwijze. Professionals zijn vanuit verschillende organisaties betrokken en werken in de reguliere werkwijze minder intensief met elkaar samen.

Betrokken professionals zijn van mening dat de samenwerking binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid goed verloopt en gedurende het project is verbeterd. Hierbij gaat het zowel om de samenwerking op casusniveau als de samenwerking op projectniveau. Door de Wijkrechtspraak op Zuid zijn de lijntjes tussen de ketenpartners korter. Een helpende factor hierbij is een vast aanspreekpunt per organisatie. Wanneer professionals weten wie ze kunnen benaderen uit een andere organisatie, zorgt dit ervoor dat het proces niet vertraagd wordt.

“Ik ga veel sneller met vragen naar de advocaat toe dan dat ik anders zou doen. Ook belt de reclassering mij soms om te sparren over een casus en of wij als Wijkteam wat kunnen betekenen.”

Het samenbrengen van professionals binnen de Wijkrechtspraak op Zuid zorgt, naast de kortere lijntjes, er ook voor dat professionals beter op de hoogte zijn van wat andere ketenpartners doen en kunnen betekenen (rollen, taken en bevoegdheden). Gedurende de looptijd van het project is er ingezet op kennisbevordering, door middel van (online) kennisbevorderingssessies, podcasts en nieuwsbrieven. Professionals geven aan contact met elkaar te zoeken wanneer zij willen sparren of vragen hebben. De drempel om elkaar te bellen is lager. Een positief neveneffect hiervan is dat professionals elkaar ook buiten het project Wijkrechtspraak op Zuid beter weten te vinden. Doordat professionals vanuit de justitiële keten en vanuit de gemeente samenwerken binnen dit project, ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden die voorheen minder bestonden.

“Andere cliënten die niet deelnemen aan de Wijkrechtspraak op Zuid profiteren ook van de kortere lijntjes. Ik kan nu altijd een advocaat bellen voor advies, ook voor zaken buiten de Wijkrechtspraak. Het helpt mij enorm.”

Samenwerking

Het project zorgt er volgens ruim **63%** van de respondenten voor dat de samenwerking tussen de ketenpartners (heel) veel verbetert. Slechts **5%** is van mening dat het project de samenwerking niet of weinig verbetert. Bijna de helft van de professionals (**47%**) geeft aan te weten bij welke professional van een ketenpartner ze moeten zijn wanneer ze op zoek zijn naar contact of samenwerking over een bewoner met multiproblematiek uit de projectwijken. **40%** van de respondenten geeft aan dit even vaak wel als niet te weten. Hierbij geven respondenten aan dat dit per ketenpartner kan verschillen en zij dus bij sommige ketenpartners (nog) niet goed weten bij wie ze terecht kunnen. Wanneer professionals weten bij wie ze moeten zijn, lukt het ruim **42%** van de respondenten (heel) goed om snel in contact te komen. **50%** van de respondenten is hier neutraal over.

Daarnaast waardeert **71%** van de respondenten zijn of haar kennis over rollen, taken en bevoegdheden van ketenpartners binnen de Wijkrechtspraak op Zuid als (heel) goed. De helft van de respondenten (**50%**) vindt dat de deskundigheidsbevordering (online bijeenkomsten en podcasts) daaraan hebben bijgedragen (en **32%** is hier neutraal over).

Wanneer het over de samenwerking binnen de Wijkrechtspraak op Zuid gaat, is op enkele onderdelen nog verbetering mogelijk. In sommige gevallen weten professionals niet bij welke persoon van een andere organisatie ze moeten zijn. Wat hierbij een rol speelt is de wisseling in betrokken professionals. Gedurende de looptijd van de Wijkrechtspraak op

Zuid is er in sommige organisaties sprake geweest van verloop van medewerkers en dus ook in de medewerkers die aan de Wijkrechtspraak op Zuid verbonden zijn.

Ook geven professionals aan dat er winst te behalen is in de periode na de zitting. Professionals uit verschillende organisaties (politie, reclassering en de rechtbank) geven aan behoefte te hebben aan een terugkoppeling over de uitkomst van de zitting of over de periode die na de zitting volgt. Daarnaast werd in een van de groepssessies ook aangegeven dat de reclasseringsadviseurs adviseren in een zaak, maar de zaak daarna loslaten. De toezichthouders en eventuele hulpverleners pakken de zaak daarna op. Voor de reclasseringsadviseurs zou het tevens leerzaam zijn om te gaan monitoren wat de uitkomst van de zitting is en wat er na de zitting gebeurt. Zo kunnen ook de adviseurs leren van de monitoring en terugkoppeling.

Werkzame elementen	Aandachtspunten
<ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="288 712 751 763">• De Wijkrechtspraak op Zuid verbetert de samenwerking tussen ketenpartners <p data-bbox="336 779 778 875">Het project heeft de samenwerking tussen ketenpartners verstevigd. De lijntjes zijn korter en er is steeds meer sprake van een ketensamenwerking.</p>	<p data-bbox="858 703 1334 757">! Professionals weten niet altijd wie de contactpersoon uit andere organisaties is</p> <p data-bbox="906 772 1369 869">Soms is het onduidelijk wie de contactpersoon is van een andere organisatie. Een vast aanspreekpunt per organisatie zou hierbij helpen.</p>
<ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="288 909 628 938">• Deskundigheidsbevordering <p data-bbox="336 954 746 1050">De georganiseerde deskundigheidsbevordering draagt bij aan de kennis over rollen, taken en bevoegdheden van andere ketenpartners.</p>	<p data-bbox="858 900 1366 954">! De samenwerking na de zitting kan verbeterd worden</p> <p data-bbox="906 969 1353 1095">Een terugkoppeling na de zitting over de uitkomst van de zitting en de periode na de zitting kan helpen om te blijven leren van de werkwijze. Hierbij moet worden aangesloten bij de mogelijkheden vanuit de privacywetgeving.</p>

5 Het effect voor de betrokken bewoner

5.1 Inleiding

Het doel van het project Wijkrechtspraak op Zuid is het vinden van een *duurzame* oplossing voor de betrokken bewoner door een *integrale* en *gecoördineerde* aanpak. Naast een evaluatie van de aanpak en werkwijze, brengen we in deze evaluatie zo goed als mogelijk in kaart wat de effecten zijn van deze specifieke aanpak voor de betrokken bewoner. Een van de effecten die we verwachten is dat betrokken bewoners in de periode na de uitspraak (aantoonbaar) minder vaak onderwerp zijn van (terugkerende) meldingen bij hulpverleners en/of een procedure in de rechtbank.

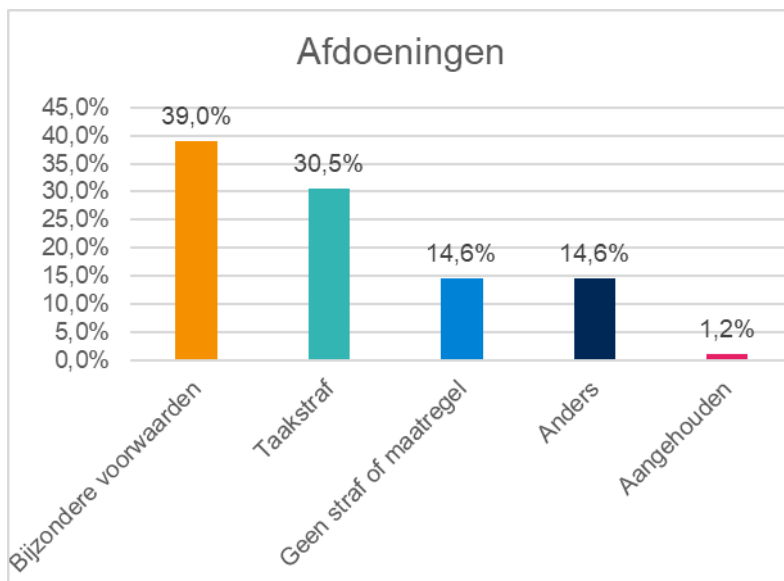
In eerste instantie was het streven om te onderzoeken in hoeverre betrokken bewoners recidiveren, door te kijken of er na een bepaalde periode na de zitting openstaande gerechtelijke procedures zouden zijn. Omdat de te onderzoeken periode na zitting kort was, is het niet mogelijk om harde uitspraken te doen over recidive en duurzame effecten.

Wel hebben we een kwalitatief beeld kunnen ophalen over het effect van de Wijkrechtspraak op Zuid voor de betrokken bewoner. Deze uitkomsten worden hieronder toegelicht.

5.1.1 Niet alleen straffen, maar vooral ook helpen

Begrippen die we veel terug hebben gehoord in de groepsgesprekken met professionals en hebben gezien in de antwoorden op de vragenlijst zijn *oplossingsgericht*, *persoonlijke benadering* en *hulpverlening*. Een in het oog springend verschil tussen reguliere zaken en zaken binnen het project Wijkrechtspraak op Zuid is volgens betrokken professionals dat veel verder en breder gekeken wordt dan het alleen het straffen van personen. Wanneer we professionals naar het verschil tussen zaken in de reguliere aanpak en in Wijkrechtspraak op Zuid vragen, noemen zij verder ook nog dat er vaker voorwaardelijke straffen (eventueel met bijzondere voorwaarden) worden opgelegd, waardoor er meer ruimte is voor het inzetten van behandeling of hulpverlening.

In de informatie die wordt bijgehouden over de behandelde casussen in Wijkrechtspraak op Zuid zien we dat er van de casussen waarbij een afdoening bekend is, in bijna 40% van de casussen bijzondere voorwaarden worden opgelegd. Betrokken professionals noemen dat deze bijzondere voorwaarden in veel gevallen worden opgelegd om bewoners richting hulpverlening te bewegen of om ervoor te zorgen dat ondersteuning wordt ingezet om problemen van bewoners op te lossen. Met betrekking tot hulpverlening zien we in meerdere zaken dat door middel van bijzondere voorwaarden ambulante behandeling met de mogelijkheid van een kortdurende klinische behandeling wordt opgelegd. Ook het volgen van een gedragsinterventie, training of een verplichting tot diagnostisch onderzoek zien we terugkomen in bijzondere voorwaarden. Ook zien we bijzondere voorwaarden die zich meer richten op ondersteuning bij het oplossen van problemen, zoals middelencontrole, maatschappelijke opvang, een inspanningsverplichting met betrekking tot huisvesting of dagbesteding of een verplichting voor het geven van inzicht in financiën. Daarnaast worden er ook redelijk vaak (30%) (voorwaardelijke) taakstraffen opgelegd, al dan niet in combinatie met een proeftijd van één of twee jaar.

Figuur 2. Procentuele verdeling van afdoeningen over categorieën

Zoals al eerder is benoemd, stellen de rechters dat de zittingen meer gericht zijn op het helpen van bewoners in plaats van (alleen) straffen. Naast de constatering dat professionals het erover eens zijn dat dit een grote meerwaarde is van de Wijkrechtspraak op Zuid, bestaat het besef (in dit geval vooral bij rechters) dat het project oplossingen biedt voor problemen die ergens anders in de keten zijn ontstaan. Het oplossingsgerichte karakter van de Wijkrechtspraak is een mooi concept in de huidige praktijk, maar idealiter worden problemen al opgelost voordat de rechtspraak erbij betrokken moet worden. Gezien het feit dat dit een groter maatschappelijk vraagstuk is, zijn professionals het er wel over eens dat in de huidige praktijk het project betrokken bewoners daadwerkelijk kan helpen en hen hoop op een betere toekomst kan geven.

5.1.2 Duurzame oplossingen en minder recidive

Ook het vinden van *duurzame* oplossingen, om zo de kans op recidive te verkleinen, hangt samen met de inhoud van voorgaande paragraaf. Doordat het niet alleen gaat om het straffen van bewoners, maar de aanpak juist een oplossingsgericht karakter heeft, is er volgens professionals een grotere kans dat betrokken bewoners duurzaam uit de problemen blijven. Zoals hierboven beschreven, wordt gekeken naar wat nodig is om de betrokken bewoner op het 'rechte pad' te houden, door inzet van onder andere ondersteuning, hulpverlening of behandeling. Juist deze onderdelen kunnen ervoor zorgen dat problemen duurzaam worden opgelost en recidive voorkomen wordt. De Wijkrechtspraak op Zuid zorgt ervoor dat betrokken bewoners hoop en vertrouwen krijgen in de toekomst en zien dat er kansen zijn die zij kunnen pakken.

De periode na de zitting is belangrijk voor het verduurzamen van de oplossingen die in het MDO zijn bedacht en in de zitting zijn vastgesteld en/of opgelegd. De reclassering geeft aan door het project Wijkrechtspraak op Zuid langer betrokken te zijn geweest bij casussen dan dat zij bij reguliere casussen zouden zijn geweest. Hierdoor hebben ze langer mee kunnen denken en was het tevens mogelijk om goed te monitoren wat er met een betrokken bewoner gebeurde. Daarbij noemen professionals ook dat wanneer een traject mocht stagneren, de weg terug naar de rechtbank

Effecten

Meer dan **70%** van de respondenten is van mening dat de Wijkrechtspraak op Zuid (heel) veel zorgt voor een meer integrale en domeinoverstijgende aanpak voor de betrokken bewoner. Meer dan driekwart (**76%**) van de respondenten is zelfs van mening dat de kans op een duurzame oplossing wordt vergroot doordat in het project Wijkrechtspraak op Zuid meer in samenhang wordt gekeken naar de problematiek van de bewoner.

om een plan aan te passen makkelijker is. Dit komt volgens hen doordat er al (beter) contact is met alle ketenpartners en het daardoor gemakkelijker is om te besluiten dat een aangepast plan gunstiger kan zijn voor een betrokken bewoner.

Om te bepalen of recidive vermindert en of oplossingen duurzaam zijn, is het belangrijk om de situatie van betrokken bewoners in de periode na de zitting structureel en goed te monitoren (gedurende een langere periode). Een periode die doorgaans veel wordt gebruikt om recidive te meten, is twee jaar. Ook voor het bepalen of betrokken bewoners duurzaam geholpen zijn, is het nodig om hen een langere tijd te volgen. Wanneer deze monitoring op de juiste manier wordt opgezet en ingericht, kan gemeten worden wat de waarde is van de aanpak en in hoeverre de effecten en uitkomsten duurzaam zijn. Voor de meeste casussen geldt dat de tijd tussen zitting en dit moment van de eindevaluatie (ruim) korter is dan twee jaar.

6 Conclusies en vervolg van de Wijkrechtspraak op Zuid

In deze eindevaluatie van de Wijkrechtspraak op Zuid hebben we gekeken naar zowel het proces als het effect van de Wijkrechtspraak op Zuid. In dit slothoofdstuk formuleren we de belangrijkste conclusies ten aanzien van het proces en het effect, voortbouwend op de resultaten uit voorgaande hoofdstukken. Dit hoofdstuk gaat tevens in op de toekomst van de Wijkrechtspraak op Zuid en wat nodig is voor een succesvol vervolg van het project.

6.1 Conclusies over het proces

We kunnen stellen dat betrokken professionals overwegend positief zijn over het project Wijkrechtspraak op Zuid. Het proces dat ontworpen is voor de Wijkrechtspraak op Zuid wordt over het algemeen goed gevolgd en procesmatig verloopt het project, op een aantal aandachtspunten na, voldoende gestroomlijnd. De processtappen zijn specifiek ontwikkeld voor het project Wijkrechtspraak op Zuid. Met name de toegevoegde waarde van het organiseren van een **MDO** voorafgaand aan de zitting wordt onderschreven en is ook duidelijk gebleken. De informatie die in het MDO wordt gedeeld, en die de basis vormt voor het advies dat wordt gegeven, is bepalend voor het verdere verloop van het traject. Ook de **betrokkenheid van de advocatuur** is cruciaal in het proces, omdat de advocatuur het perspectief van de betrokken bewoner inbrengt en het plan van aanpak terug kan koppelen aan de bewoner. De Wijkrechtspraak op Zuid biedt de mogelijkheid om zaken en de bijkomende problematiek in de persoonlijke context en **in samenhang te bezien**. Rechters beschikken over meer informatie dan bij reguliere zaken, wat hen in staat stelt het vonnis op de lange termijn doelen af te stemmen.

Naast de onderdelen die van meerwaarde zijn voor het proces van het project Wijkrechtspraak op Zuid, is er tevens een aantal punten ter verbetering naar voren gekomen:

- a. De instroomdoelstelling is gehaald (meer dan 100 zaken). Tegelijkertijd blijft de instroom een aandachtspunt. Voornamelijk de instroom van niet-strafzaken en van minderjarigen behoeft aandacht.
- b. De samenwerking rond de organisatie van het MDO kan verbeterd worden. Het is belangrijk dat het MDO tijdig gepland wordt. Daarvoor is het noodzakelijk dat het OM de zittingsdatum tijdig doorgeeft en dat tijdig alle relevante professionals bekend zijn, zodat zij tijdig uitgenodigd kunnen worden voor het MDO.
- c. De term casemanager is niet altijd duidelijk, waardoor ook moeilijk te bepalen is in welke mate de casemanager een toegevoegde waarde heeft in het project. Aandachtspunt is om dit beter in beeld te brengen.
- d. De advocatuur is een belangrijke speler in het project, maar de advocatuur lijkt niet altijd voldoende betrokken te zijn bij het project. Betrokken advocaten dienen goed op de hoogte te zijn van het doel en werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid.
- e. Er is winst in efficiëntie te behalen rondom de zittingen. Zittingsdagen zijn niet altijd efficiënt ingepland, waardoor het project relatief veel tijd vraagt van rechters.
- f. De samenwerking tussen betrokken organisaties is goed en sterk verbeterd; wel kunnen de gezamenlijke werkwijzen verder verstevigd worden (zie ook paragraaf 4.3.2).

6.2 Conclusies over het effect

Het doel van Wijkrechtspraak op Zuid is het vinden van een *duurzame* oplossing voor de betrokken bewoner door een *integrale* en *gecoördineerde* aanpak. Uit de evaluatie komt duidelijk naar voren dat het project zich focust op het belang van de betrokken bewoner en het voorkomen dat de betrokken bewoner opnieuw in de problemen komt. Er wordt gekeken hoe oplossingen gevonden kunnen worden voor de multiproblematiek waarmee de betrokken bewoner te maken heeft. Zoals in hoofdstuk 4 is beschreven, wordt nadrukkelijk gekeken hoe een betrokken bewoner geholpen kan worden en niet alleen welke straf de bewoner moet krijgen of welke juridische uitspraak gedaan moet worden (in het

geval van schulden, ondertoezichtstelling, et cetera). Het project geeft de mogelijkheid om maatwerk te leveren voor de persoon in kwestie. Doordat geprobeerd wordt om de aanpak zo naadloos mogelijk aan te laten sluiten bij de situatie van de betrokken bewoner, wordt getracht de betrokken bewoner te stimuleren om aan zijn of haar problemen te werken.

De beoogde resultaten (op de zogenoemde 'tussenliggende doelen') worden bereikt met de Wijkrechtspraak op Zuid. Er kan beter maatwerk geleverd worden en er wordt vaak gekozen voor het inzetten van hulpverlening. Dit draagt bij aan het overkoepelende doel: de duurzame oplossing van problemen van de bewoner. Ook is de indruk van betrokkenen dat met deze aanpak vaker een duurzame oplossing voor de bewoner wordt gevonden. De mate waarin deze oplossingen ook daadwerkelijk duurzaam zijn (geweest) kan pas goed worden vastgesteld na langere tijd. Wel kan hierover iets gezegd worden vanuit de meting die vier maanden na afloop van de zitting is uitgevoerd.

Daarnaast was het idee om met de Wijkrechtspraak op Zuid de toegankelijkheid van het recht te vergroten. Door letterlijk in de wijk te gaan zitten, zou het vertrouwen in overheidsinstanties vergroot worden. De laagdrempeligheid van de wijkrechter zou ervoor moeten zorgen dat betrokken bewoners de weg naar het recht makkelijker zouden vinden. In de evaluatie is de laagdrempeligheid uitgebreid besproken en benoemd als pluspunt van het project. De ervaringen van de betrokken professionals wijzen in de richting van de conclusie dat met de Wijkrechtspraak op Zuid de toegang tot het recht beter is geworden.

6.3 Het vervolg

6.3.1 Voortzetten en uitbreiden?

In de gesprekken met professionals en in de enquête is aan bod gekomen hoe professionals aankijken tegen een mogelijk vervolg op het project Wijkrechtspraak op Zuid. Zoals hierboven is genoemd, zijn professionals te spreken over de aanpak van de Wijkrechtspraak op Zuid. Vrijwel alle professionals die de enquête hebben ingevuld, zijn van mening dat de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid na de projectfase voortgezet zou moeten worden. Professionals geloven in de toegevoegde waarde en in de meerwaarde op langere termijn (het voorkomen van recidive). De twee professionals die een vervolg minder vanzelfsprekend vinden, noemen dat het waardevol zou zijn om de werkwijze van de Wijkrechtspraak op Zuid (zoals het MDO) mee te nemen in de reguliere werkwijze.

Dat professionals grotendeels van mening zijn dat de Wijkrechtspraak op Zuid een vervolg zou mogen krijgen, betekent niet direct dat zij ook voorstander zijn voor het uitbreiden van het project naar andere wijken of zelfs naar heel Rotterdam. Ten eerste wordt benoemd dat de wijken die op dit moment geselecteerd zijn voor het project, juist wijken zijn waar veel sprake is van multiproblematiek. Mogelijk levert het project minder meerwaarde in wijken waar de problematiek van bewoners anders is. Voordat andere wijken betrokken worden, moet hier goed naar gekeken worden. Ook noemen professionals dat het succes van de Wijkrechtspraak op Zuid samenhangt met dat er in de betrokken wijken al vooruitstrevend door ketenpartners wordt samengewerkt. Ook wordt genoemd dat in Rotterdam-Zuid gebiedsgericht werken al goed is ingebed. Dit helpt bij het succesvol inbedden van de aanpak van de wijkrechtspraak. Bovendien vraagt het regionaal uitrollen van een dergelijke aanpak veel capaciteit die regionaal (nog) niet beschikbaar is.

6.3.2 Wat is er nodig voor een vervolg?

De projectfase van de Wijkrechtspraak op Zuid loopt eind 2022 af. De Wijkrechtspraak op Zuid heeft veel potentie om (nog) meer en betere resultaten te behalen voor de betrokken bewoners en de wijken waarin zij wonen. Wij doen daarom de aanbeveling om de Wijkrechtspraak op Zuid na de projectfase voort te zetten. We doen deze aanbeveling omdat we zien dat de werkwijze werkt en het aannemelijk is dat de effecten voor de bewoner behaald worden. Ook zijn wij van mening dat de werkzame elementen van de Wijkrechtspraak, die duidelijk naar voren zijn gekomen ook in de toekomst goed benut zouden moeten worden (eventueel ook breder in de reguliere werkwijze). En als laatste noemen

we ook de waarde van de samenwerking tussen betrokken organisaties en professionals die in en rondom het project is ontstaan. Deze zou (zoveel mogelijk) behouden moeten worden.

We zien wel een aantal belangrijke zaken die in een vervolg voldoende aandacht behoeven voor een positief verder verloop van het project:

- a. **Instream.** De instroomdoelstelling is behaald, maar de verbreding van de typen instroom op de verschillende juridische domeinen is een punt van aandacht. Op dit moment worden verschillende acties ondernomen om de instroom te verhogen. Zo wordt gekeken naar: hoe de instroom van minderjarigen kan worden vergroot; hoe de politie alerter kan zijn op geschikte casussen; hoe de werkafspraken op ZSM opnieuw onder de aandacht gebracht kunnen worden; hoe het wijkteam een grotere rol kan spelen in het aandragen van geschikte casussen; en hoe niet-vast zaken en LMIO-zaken (internetoplichting) tot instroom kunnen leiden. Het is positief dat de projectgroep zich focust op het verbreden en vergroten van de instroom, om het project op de gewenste schaal voort te kunnen zetten met meer instroom van niet-strafzaken. Ook in een volgende fase blijft dit een punt van aandacht. Met de ambitie om meer minderjarigen in te laten stromen in de Wijkrechtspraak op Zuid is het belangrijk om een goede aansluiting te vinden met 'jeugdpartners', zoals de Raad voor de Kinderbescherming.
- b. **Aandachtsfunctionarissen.** Bij aanvang van het project is er een projectgroep in het leven geroepen. Het is gebleken dat de projectgroep (of een dergelijk gremium) belangrijk is voor een goed verloop van het project. De projectgroep heeft de mogelijkheid om bij te sturen wanneer nodig. Ook wanneer de Wijkrechtspraak op Zuid een vervolg krijgt, is het belangrijk om een dergelijk gremium met vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties (tevens ambassadeurs van de aanpak) te behouden. Een dergelijk gremium met bijbehorende functie kan dan tevens ingebed worden in reguliere werkwijzen. Een projectgroep met een vaste afvaardiging vanuit alle organisaties is ook onmisbaar voor het verbreden van de instroom.
- c. **Advocatuur.** Bij een vervolg op de Wijkrechtspraak op Zuid is het belangrijk om aandacht te hebben voor de financiering van de advocatuur. Onderzocht moet worden welke mogelijkheden er zijn om de extra tijdsbesteding van de betrokken advocaten vergoed te krijgen.
- d. **Optimaliseren werkwijzen.** De processen en werkwijzen die zijn ontwikkeld voor de Wijkrechtspraak op Zuid werken goed. Op verschillende punten is het mogelijk om werkwijzen te optimaliseren en efficiënter te werken. Zo is er winst te behalen rondom het inplannen van MDO's en zittingen en het uitnodigen van de juiste professionals. Daarnaast is het voor de voortzetting van de Wijkrechtspraak op Zuid belangrijk dat alle interne werkprocessen van organisaties geoptimaliseerd worden. Afgelopen voorjaar hebben gesprekken met alle betrokken organisaties plaatsgevonden. Per organisatie is gekeken waar het proces schuurt en wat ervoor nodig is om dit beter te laten verlopen. Hier zijn verschillende acties uit voortgekomen. De projectgroep houdt regie op het uitvoeren van deze acties. Daarbij is het van belang dat de werkwijzen die binnen organisaties geoptimaliseerd worden ook weer tussen organisaties afgestemd blijven ten behoeve van de ketensamenwerking.
- e. **Monitoring en evalueren.** We raden aan om een eventueel vervolg van de Wijkrechtspraak op Zuid te blijven monitoren en evalueren. De effecten van de aanpak voor betrokken bewoners wordt op langere termijn pas echt goed zichtbaar. Daarvoor is het dus nodig om bewoners langere tijd te volgen. Zo moet gekeken worden of recidive uitblijft en of problemen van betrokken bewoners ook daadwerkelijk opgelost worden. Op deze manier kan gekeken worden of de Wijkrechtspraak op Zuid van waarde is voor duurzame oplossingen voor betrokken bewoners die met (complexe) multiproblematiek te maken hebben en waarvan problemen niet zomaar op korte termijn opgelost zijn. Ook op het niveau van het proces is monitoring en evaluatie belangrijk. De afgelopen drie jaar hebben laten zien dat het telkens met elkaar reflecteren en evalueren bevorderend werkt voor het verbeteren van uitvoering van de aanpak en het verbeteren van de werkwijzen en samenwerking. Wanneer de aanpak goed gevolgd blijft worden (zowel op proces als op effecten) kunnen professionals blijven leren van de praktijk en kunnen effecten voor betrokken bewoners worden aangetoond. Daarnaast helpt het monitoren van de ervaringen van betrokken bewoners om de aanpak van de Wijkrechtspraak op Zuid te verbeteren. Het perspectief van de betrokken bewoners is belangrijk; zij zijn immers de doelgroep waar de Wijkrechtspraak op Zuid zich op richt.

-
- f. **Uitvoeren kosten-batenanalyse.** Aansluitend op het voorgaande punt is het, wanneer op de juiste manier gemonitord en geëvalueerd wordt, mogelijk om uiteindelijk een kosten-batenanalyse uit te voeren. Effecten van de Wijkrechtspraak op Zuid op recidive en mogelijk zelfs op de hele wijk, zijn pas op langere termijn te bepalen.
- g. **De rol van het Zorg- en Veiligheidshuis.** Een belangrijk aandachtspunt bij het voortzetten van de Wijkrechtspraak op Zuid is de rol van het Zorg- en Veiligheidshuis. Op dit moment vervullen zij een belangrijke rol bij het organiseren van MDO's en het kunnen uitwisselen van informatie. Het bestaande convenant maakt het mogelijk relevante informatie te delen. Ook passen de werkzaamheden die het Zorg- en Veiligheidshuis nu uitvoert in het kader van de Wijkrechtspraak op Zuid goed bij de kerntaak. Er bestaan echter verschillende meningen in hoeverre de regie bij het Zorg- en Veiligheidshuis moet liggen. Het Zorg- en Veiligheidshuis benoemt dat de taken die zij uitvoeren voor de Wijkrechtspraak op Zuid ook elders belegd zouden kunnen worden (administratieve ondersteuning, zoals het plannen van het MDO en het aanleveren van een procesregisseur). Bovendien zijn zij van mening dat de casuïstiek die behandeld wordt in de Wijkrechtspraak op Zuid onvoldoende 'zwaar' is voor het Zorg- en Veiligheidshuis en dat brengt zorgen met zich mee over de vraag of het bestaande convenant voor gegevensdeling dan de juiste juridische basis heeft om ook gegevens uit te kunnen wisselen voor de (lichtere) casuïstiek van de Wijkrechtspraak op Zuid.
- Onze overall conclusie is dat op dit moment het Zorg- en Veiligheidshuis de meest logische plek om lijkt de regie over het proces te beleggen. Door deze keuze ontstaan er (vooralsnog) privacytechnisch geen problemen, wanneer het gaat om het delen van gevoelige informatie over betrokken bewoners. Wanneer de Wijkrechtspraak op Zuid een vervolg krijgt, zou onderzocht kunnen worden of deze regiefunctie ook elders belegd zou kunnen worden en wat daarvoor nodig is (denk aan convenanten en werkafspraken).